

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YÖNELİK
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ALGI VE
TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

GÜLER AYTÜLÜ (ÇİMEN) KURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. CEMAL GÜVEN

KONYA 2017

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Güler Aytülü (Çimen) Kurt
Numarası	148302041001
Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim / Sosyal Bilgiler Eğitimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tezin Adı	6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ALGI VE TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Güler Aytülü (Çimen) Kurt
	Numarası	148302041001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim / Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Cemal Güven
Tezin Adı	6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ALGI VE TUTUMLARININ BELİRLENMESİ	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ALGI VE TUTUMLARININ BELİRLENMESİ** başlıklı bu çalışma 09/11/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler
Prof. Dr.	Cemal GÜVEN (Danışman)
Yrd. Doç. Dr.	Ali ÜREMİŞ
Yrd. Doç. Dr.	Özkan AKMAN

İmza

ÖN SÖZ

Sosyal bilgiler, ilköğretim döneminde etkili vatandaş yetiştirme amacına hizmet eden bir derstir. Başka bir ifade ile bir devletin temel amacı olan ‘etkili vatandaş yetiştirme’ görevi, sosyal bilgiler dersi ile sağlanmaktadır. Dünyadaki teknolojik değişme ve geliştirmelere ayak uydurabilmemiz, kültür özelliklerimizle sosyal ve ekonomik kalkınmamızı hızlandırabilmemiz etkili bir eğitim öğretim ile mümkündür.

Bugün ders kitaplarının eğitim ve öğretimde önemli bir yeri olduğu kabul edilmektedir. Ders kitapları bilgi verme amacına yönelik hazırlanan kaynaklar olduğu için eğitim programlarının ve ders kitaplarının toplumun ihtiyaçlarına, bireyin ilgi ve yeteneklerine, bilimde ve teknolojideki ilerlemelere, eğitim ve öğretimdeki gelişmelere uygun olarak yeterince değerlendirilmeli ve bu değerlendirmelerin ışığında geliştirilmelidir. Öğrenciler için hazırlanan ve özellikle de görevi nitelikli insan yetiştirmek olan sosyal bilgiler ders kitaplarının nasıl olması gerektiği bu açıdan büyük önem kazanmaktadır.

Bu araştırma 6. sınıflarda okutulmakta olan sosyal bilgiler ders kitabının 6. sınıfa giren sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Sosyal bilgiler ders kitabının mevcut halinin ortaya konulması eksiklerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi yönünde önerilerin belirtilmesi, sosyal bilgiler programının etkili olarak sınıf ortamında uygulaması bakımından önem taşımaktadır. Araştırmada varılan sonuçların ve sunulan önerilerin bu alana yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın yapılmasında katkılarını ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Cemal GÜVEN’e şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu çalışmada kullanılan Anket Formunun uygulanmasına izin veren Doç. Dr. A. Mentiş TAŞ'a, yardımcıları bulunan Yrd. Doç. Dr. Agah Tuğrul KORUCU ve Dr. Vural TÜNKLER'e, eşime ve eğitim hayatım boyunca yanımda bulunan, beni destekleyen aileme teşekkür ederim.

Güler Aytülü (Çimen) Kurt

Konya, 2017

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Adı Soyadı	GÜLER AYTÜLÜ ÇİMEN
Numarası	148302041001
Ana Bilim/Bilim Dalı	İlköğretim /Sosyal Bilgiler Eğitimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Öğrencinin Tez Danışmanı	Prof. Dr. Cemal GÜVEN
Tezin Adı	6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ALGI VE TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı 6. sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim planı esas alınarak hazırlanmış sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılında Konya ili merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi Ortaokullarda 6. sınıflarda görev yapan 132 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Mentiş Taş (2007) tarafından geliştirilen “Öğretmen Anketi” kullanılmıştır. Yapılan çalışmada Ortaöğretim okullarında görev yapan 6'ncı sınıf 132 sosyal bilgiler öğretmenin sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşleri yüzde ve frekans yöntemi ile belirlenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucuna göre, “tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı bölümü” ve “dil ve anlatım bölümü” genel olarak olumlu bulunmuş, içerik bölümü genel olarak yetersiz bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: sosyal bilgiler, ders kitabı, sosyal bilgiler öğretmeni.

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü**

Adı Soyadı	GÜLER AYTÜLÜ ÇİMEN
Numarası	148302041001
Ana Bilim/Bilim Dalı	İlköğretim /Sosyal Bilgiler Eğitimi
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Cemal GÜVEN
Tezin İngilizce Adı	Determining the perception and attitudes of social studies teachers towards 6th grade Social Studies textbook

ABSTRACT

The main objective of this research is to determine the opinions of the 6th grade Social Studies teachers regarding the Social Studies textbook prepared on the basis of the new Social Studies teaching plan. The working group of the study is composed of 132 Social Studies Teachers working in the 6th grade in the official secondary schools attached to the Ministry of National Education located in the districts of Konya province in the academic year of 2016-2017. "Teacher Questionnaire" developed by A Mentiş Taş (2007) was used as data collection tool in the research. In the study conducted, the opinions of the 6th grade 132 social studies teachers working in the secondary schools were determined and interpreted by the percentage and frequency method. According to the result of the research, "design, visual layout, physical structure section" and "language expression section" were found to be generally positive and the content section was generally found to be inadequate.

Key words: Social Studies, textbook, social studies teacher.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LISTESİ	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	2
1.3. Varsayımlar (Sayıtlar)	2
1.4. Sınırlılıklar	2
İKİNCİ BÖLÜM	3
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	3
2.1. Sosyal Bilgiler	3
2.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacı ve Önemi	4
2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihsel Gelişimi	6
2.1.3. Sosyal Bilgiler Programı	8
2.2. Ders Kitaplarının Öğretimdeki Yeri	12
2.2.1. Ders Kitabının Amaç ve İşlevleri	13
2.2.2. İyi Bir Ders Kitabının Temel Özellikleri	14
2.2.3. Ders Kitabında Eğitsel Tasarım	15
2.2.3.1. Hedefler- amaçlar;	15
2.2.3.2. İçerik;	16
2.2.3.3. Öğrenme- öğretme süreci;	17
2.2.3.4. Değerlendirme;	18
2.2.4. Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım	19
2.2.5. Ders Kitabında Görsel ve Fiziksel Tasarım	19
2.2.6. Ders Kitabı Kullanmanın Olumlu ve Olumsuz Yanları	20
2.2.7. Ders Kitabının Öğrenciye ve Öğretmene Faydaları	21

2.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı	22
2.4. Öğretmen Kılavuz Kitabı	23
2.5. Öğrenci Çalışma Kitabı.....	24
2.6. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	29
YÖNTEM	29
3.1. Araştırmanın Katılımcıları	29
3.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	32
BULGULAR VE YORUM	32
BEŞİNCİ BÖLÜM	41
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	41
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	41
5.2. Öneriler	42
KAYNAKÇA.....	44
EKLER.....	51
ÖZGEÇMİŞ	55

TABLolar LISTESİ

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Verileri.....	30
Tablo 3.2. Ölçeğin Boyutlarına İlişkin Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı Değerleri..	31
Tablo 4.1. Öğretmenlerin Tasarım-Görsel Düzen ve Fiziksel Yapı İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular,	32
Tablo 4.2. Öğretmenlerin İçerik İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular	35
Tablo 4.3. Öğretmenlerin Dil ve Anlatım İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	39

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları yönetmeliğine göre ders kitabı; her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak amacıyla, ilgili öğretim programı doğrultusunda hazırlanmış ve öğrenim amacıyla başvurulmuş basılı eserlerdir. Ders kitabı öğrenme ve öğretme süreciyle ilişkili olan bir materyaldir. Bu iki süreçte de insanların daha kolay öğrenmesini sağlamak amaçlanır. Gagne'ye göre bir ders kitabı öğrencinin derse ilgisini arttırmalı, konuların amaçlarını açık bir şekilde ortaya koymalı, konunun önemli bilgilerini sunarak bilgilerin depolanmasına katkı sağlamalı, yeterince uygulama ve örneklere yer vermeli, öğrenciyi bilgi ve becerilerini geliştirmek için özendirilmeli, öğrenciyi problemleri anlamayı ve çözmeyi öğretmeli, öğrencinin kendini değerlendirebilmesi için alternatifler sunmalı, öğrenciyi birçok yönden gelişmeye özendirilmelidir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2001).

Ders kitapları hem örgün hem de yaygın eğitimde kullanılan öğrenimi gerçekleştirmek için dizayn edilmiş temel öğretim araçlarıdır. Bir ders kitabı programın hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamaya uygun bir araç demektir. Bu açıdan ders kitapları birçok aracın işlevini yerine getiren bir materyallerdir (Kılıç ve Seven, 2002).

Öğretimin planlanması ve uygulanmasında birinci derecede sorumlu olan kişi öğretmendir. Öğretmenin de ders kitabı seçiminde doğru kararı vermesi için "Nitelikli bir ders kitabı nasıl olur?" sorusunun cevabına hakim olması gerekir. Ders kitaplarının öğrenci ve öğretmen bakımından öğretime sağladığı katkı kitap seçiminin önemini artırmaktadır. Kitap biçim ve içerik açısından eğitici öğeler içermelidir en önemlisi de ilgili alanın programı ile tutarlılık taşımasıdır (Duman ve Çakmak, 2011).

Bir eğitim öğretim materyali olan ders kitabından etkili şekilde faydalanabilmek için; dersin öğretim programı ilkeler, amaç ve davranış yönünden incelenmeli, okulun bulunduğu sosyal çevre şartlarına uygun kitap seçimi yapılmalıdır. Öğrencilerin seviyesi, ilgi ve ihtiyaçları belirlenmeli, ders kitapları zümre öğretmenler kurullarınca da incelenmiş olmalıdır. Ders işlerken kitap olduğu gibi kullanılmamalı farklı kaynaklardan da faydalanılmalıdır. Derste yapılacak etkinlikler kitaba değil programa bağlı olmalı öğretmen şartlara göre bu etkinliklerinin biçimini değiştirebilmelidir, gerekli görsel ve işitsel araçlar sınıf ortamında hazır bulundurulmalıdır (Cemaloğlu, 2003).

Araştırma 2016-2017 eğitim öğretim yılında Konya ili merkez ilçelerinde görev yapan, 6. sınıf sosyal bilgiler dersine giren branş öğretmenlerini kapsamaktadır.

Bu araştırma 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın amacı ve önemi, varsayımları ve sınırlılıkları gibi araştırmanın genel bilgilerine; ikinci bölümde literatür incelemesine ve ilgili çalışmalara; üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi ile ilgili genel bilgilere, dördüncü bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgu ve yorumlara beşinci bölümde ise, sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, 2016-2017 eğitim öğretim yılında devlet okulları ve özel okullarda okutulan, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 29.11.2013 tarih ve 175 sayılı kararıyla 2014-2015 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle kabul edilmiş olan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına yönelik öğretmen algı ve tutumlarını belirlemektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Ders kitapları öğretim programında ifade edilen kazanımların gerçekleştirilmesinde etkili materyallerdir. Hazırlanmış olan ders kitaplarının değerlendirilmesinin, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkili bir şekilde yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin öğretmenlerin algı ve tutumlarını ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının tasarım, fiziksel yapı, içerik gibi boyutları dikkate alınarak öğretmenlerin algı ve tutumları ortaya koyulmuş, bu sayede literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

1.3. Varsayımlar (Sayılılar)

1. Araştırmada kullanılacak olan veri toplama aracı araştırmanın amacına ve konusuna uygundur.

2. Araştırmaya katılan öğretmenlerin sayısı araştırmayı temsil edecek niteliktedir.

3. Araştırma kapsamındaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin anket sorularına samimi ve doğru cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

1. 2016-2017 eğitim öğretim yılında okutulan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile sınırlıdır.

2. Bu öğretim yılında Konya il merkezinde derse giren ve araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.

3. Veri toplama aracındaki sorularla sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler denildiğinde, bireyin sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşimin dün, bugün ve yarınki durumlarının gözden geçirilmesiyle karşılaşırız. Sosyal bilgiler dersinde çocuk yaşama yollarını öğrenirken insanların birbirleri ile ilişkilerini de öğrenir. Bunun yanında insanların sosyal kurumlarla, eşya ve dünyayla olan ilişkileri de önemlidir. İnsanların giyecek, yiyecek, güvenlik gibi ihtiyaçlarının karşılanması, gelenek ve göreneklerinin bilinmesi, sosyal problemlerin çözülmesi ile ilgili yolların ve daha iyi şartlarda yaşamayı sağlayacak koşulların araştırılması sosyal bilgilerin çalışma alanlarıdır. Bu anlamda sosyal bilgiler, kültürel miras ve bu mirasın günümüzdeki özelliklerinin yaşamımıza etkilerinin ve insanların sosyal ve fiziki çevreleri ile olan ilişkilerinin üzerinde duran bir derstir (Güngördü, 2001).

Sosyal bilgiler insanları ve yaşamlarını konu alır; kendi kendimizi ve diğer insanları daha iyi bir şekilde anlamamıza yardımcı olur. Çok disiplinli bir alan olduğu için sosyal bilgileri açıklamak, coğrafya veya tarih gibi bir dersi açıklamaktan daha zordur. Böylece vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak için oluşu ve bütüncül disiplinler arası bir alan oluşu onun iki ayırıcı özelliğidir (Doğanay, 2003).

İnsanın kendini gizli yetenekleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirilmesini sağlayan tüm toplumsal ilişkiler ve olgular bu kavramın içerisine girebilir. Toplumsal yaşamı düzenleyen ilke ve genellemeler bu alanın kapsamına girebileceği için disiplinler arası bir ders olarak ele alınabilir (Sönmez, 1998).

Ayrıca sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla bütünleştiren bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, coğrafya, tarih, ekonomi, siyaset bilimi, felsefe, hukuk, psikoloji, sosyoloji ve dinin yanı sıra beşeri bilimler, doğa bilimleri ve matematikten elde ettiği içerik üzerinde eş güdümlü ve sistematik bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme becerilerini geliştirmede yardımcı olmaktır. NCSS (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)'nin kabul ettiği bu tanım ABD'de resmi bir nitelik kazanmıştır (Öztürk, 2012).

Bu dersin öğretiminde kültürel miras sosyal bilimler ve ilgili disiplinlerden yararlanılarak öğrencilere verilmeye çalışılmaktadır. Öğrencide de düşünme ve karar verme becerisinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirebilmek için sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayanarak öğrencilere toplum yaşamıyla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, 1996).

Sosyal bilgiler öğretimine rehberlik eden 3 temel yaklaşım vardır.

Bunlar:

Vatandaşlık bilgisi aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler yaklaşımlarıdır

Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler öğretiminde en eski yaklaşımdır. İçerik egemen güç tarafından oluşturulur. İçeriğinde öğrencilerin geçmişi öğrenme, geçmiş ve gelecekle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun davranışlar sergileme otoriteye bağlılık kazanımlarına ulaşmaları beklenir. Yaklaşımın amacı kültürün temel öğelerini genç kuşaklara aktarmaktır (Safran, 2011).

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler: Bilgi beceri ve değerleri elde etme varsayımına dayanır. Bireylerin iyi vatandaş olabilmeleri için sosyal bilimler disiplinlerindeki bilgi beceri ve değerleri kazanmaları gereklidir. Bundan dolayı bu yaklaşım sosyal bilim disiplinlerinin öğrenilmesinin önemini vurgulamakta; bu disiplinlere ait kavramları, genellemeleri, kurumları ve sosyal bilimcilerin bilgi üretme sürecini kapsamaktadır (Çetin, 2008).

Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler: John Dewey'in düşüncelerine dayanmaktadır. Amacı, öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini uygulamalarını sağlamaktır. Ayrıca öğrencilerin kamusal ve bireysel problemleri anlayıp bunlarla ilgili kararlar alabilecekleri öğrenme-öğretme sürecine ağırlık vermektedir. Önceden belirlenmiş bir içerik yoktur, öğrencileri etkileyen güncel sorunlara odaklanması istenir. Bu yaklaşımın temel yöntemi araştırma incelemedir (Öztürk, 2012).

2.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacı ve Önemi

İnsanlar ve toplumlar devamlı bir değişim içerisinde yer almakta ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Toplum içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçları ile toplum beklentileri arasında dengeyi sağlama, bireylere gerekli bilgi ve tutumları kazandırmada sosyal bilgiler önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilimlerin değişim ve sürekliliği inceliyor olması etkin bir yer kazanmasını sağlamış ve eğitimin hem bir sosyal bilim dalı hem de sosyal bilimlerin uygulama alanı haline gelmesi bu kavramı ortaya çıkarmıştır (Sağlam, 2011).

Sosyal bilgilerin en önemli işlevlerinden biri de etkili bir vatandaş yetiştirmektir. Etkili vatandaş, yaşadığı toplumun kültürünü benimsemiş ve bu kültürü geliştirme amacını taşıyan bireylerden oluşur. Bu bağlamda milletlerin devamlılıklarını sağlayabilmeleri için etkili vatandaşlar yetiştirmeleri gerekmektedir. Ülkemizde ilköğretim dönemindeki çocuklara vatandaşlık bilgisi ve yaşam için gerekli olan değer, tutum ve davranışlar sosyal bilgiler dersinde öğretilmektedir. Bu dönemdeki çocukların tarih, coğrafya, psikoloji vs. sosyal bilimler disiplinlerine ait bilgileri ayrı dersler olarak kazanabilmesi çok zordur, bu yüzden kazanılan bilgi beceri ve davranışların ileriki yıllarda da etkisini sürdüreceği göz önüne alınırsa bu dönemdeki çocuklara bu dersin öğretilmesinin büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir (Safran, 2011).

Sosyal bilgiler öğretiminin temel amaçları geleceğin etkin vatandaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir. Öğretmenler bu becerileri nasıl geliştireceklerine dair farklı görüşlerde olmuşlardır. 1970 yılında yayınlanan bir öğretim kılavuzunda sosyal bilgiler öğretimi için şu amaçlar önerilmiştir: İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisinin geliştirilmesi; bilgiyi işleme için gerekli becerilerin kazandırılması; inanç ve değerleri yorumlama becerisinin geliştirilmesi; vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilginin uygulanması. Bu amaçlar sosyal bilgilerde program geliştirme çalışmalarında ve literatürde üzerinde uzlaşılan evrensel amaçlar olarak değerlendirilebilir (Öztürk, 2012).

Sosyal bilgiler dersi bir toplumdaki insanların, o toplumun yaşayış şekli, birbirleri ile ilişkileri, kültürü, dünya toplumları içerisindeki yeri ve çeşitli uluslarla olan bağlantıları konusundaki genel bilgilerin önemli bölümünü oluşturmaktadır. Bu ders temel kültür öğelerini birçok alanda yapılmış çalışmaların bulgularından disiplinler arası bir yaklaşımla alıp, kendi yapısına ve ilköğretim düzeyine uyacak şekilde ortaya konmuş bir ders olarak programdaki yerini almaktadır (Sözer, 1998).

Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler bir yandan içinde yaşadıkları toplumun geçmiş ve bugününü öğrenirken diğer yandan da başka toplumlar hakkında bilgi edindikleri için içerik olarak bireylerin sosyal ve kültürel yaşantılar edinmeleri ve bu konuda deneyim sahibi olmaları için sosyal bilgiler en uygun derstir. Bu kapsamlı içerik onlara insanlığın oluşturduğu zengin kültürü tanıma fırsatı verir (Akdağ, 2014).

Demokratik topluma etkili olarak katılabilmek için gerekli olan eleştirel bakış açısı gibi önemli davranışların kazandırılabilmesi amacıyla da sosyal bilgiler dersine gereksinim duyulmaktadır; sosyal bilgiler dersi öğrencilerin, insanı ve insanların idame ettirdiği yaşamı her yönüyle anlamalarında önemli bir role sahiptir (Doğanay, 2003).

Ülkemizde sosyal bilgiler eğitiminin hala istenilen düzeye ulaşmadığı söylenilebilir. Gerek vatandaşlık görevleri açısından gerekse kazandırılması hedeflenen değer ve davranışlar açısından eksikliklerin olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan, birbirlerine Atatürk milliyetçiliğiyle bağlı, cumhuriyetin kazanımlarına sahip çıkabilen, değerlerimizin olumlu yönlerini muhafaza edebilen, bununla birlikte çağdaş ve evrensel değerleri kabul etmeye hazır yeni nesiller yetiştirmek sosyal bilgiler eğitiminin başlıca görevlerindedir. Ülkemizde sorumlu, iyi, etkin, üretken, vatanperver ve birbirlerine karşı saygılı bireyler yetiştirmenin yolu iyi bir sosyal bilgiler eğitiminden geçmektedir (Safran, 2008).

Sosyal bilgiler dersi insanın sınırsız isteklerini karşılamak amacıyla sınırlı kaynakların kullanılmasına ilişkin kavram, beceri ve tutumları geliştirecek yaşantılar hazırlayarak insanların ekonomik yeterlilik kazanmasına yardım eder ve vatandaşlık sorumluluğuna önem verir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için sosyal bilgiler dersi her bireyin kendini en iyi şekilde geliştirecek yaşantıları sağlayarak kendini tanımasına katkı sağlar. Bağımsızlık işbirliği ve kültürün, düşünme inanç ve davranış

üzerindeki etkileri gibi insan ilişkilerini anlamak için gerekli olan kavram ve genellemelerin geliştirilmesi sosyal bilgiler dersi ile mümkün olabilir (Sağlam, 1997).

2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Sosyal bilgiler eğitiminin nerede ve ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Tarihsel zaman içerisinde, fen bilimleri ve sosyal bilimlerin var olduğu söylenebilir. İnsan, doğal ve toplumsal bir varlık olarak yaşamını anlamlı hale getirebilmek için bir yandan doğayı anlamının ve doğanın sırlarını keşfetmenin diğer yandan da ilişkide bulunduğu insanlarla birlikte yaşamının uğraşı içindedir. Bu uğraşlar fen bilimleri ve sosyal bilimlerin gerekliliğini ortaya koymuştur. Eski çağlardaki eğitim sisteminde okutulan Tarih (Çin, İsrail, Roma), Coğrafya (Roma), Yurttaşlık (İsrail) ve Hukuk (Roma) dersleri, sosyal bilimlerle ilgilidir. Ortaçağda dinin etkisiyle sosyal bilgiler dersi dini bir içerik kazanmıştır. Rönesans ve reform hareketlerinin görüldüğü yeni ve yakın çağlarda ise, sosyal bilimlerdeki dinin etkisi azaltılmaya başlanmıştır. İlk kez sosyal bilgiler adı altında ilk ve orta dereceli okullarda bir dersin okutulmasının gerekliliğini Fransız düşünür Condorcet öne sürmüştür (Sönmez, 2005; Sözer, 1998).

Sosyal bilgiler kavramına ilk olarak ABD’de rastlanmaktadır. 19. yy. Amerikan toplum liderleri kültürleri bütünleştirmek, bir arada yaşama bilincini geliştirmek, birlikte çalışma ve ortak karar alma düşüncesini sağlamak yani yeni Amerikan toplumu yaratmak için eğitimi bir araç olarak görmüşlerdir. 1992’de ulusal eğitim konseyi toplanmış Anglo-Sakson kültür temelli milli toplum anlayışını oluşturmak için sosyal bilgiler dersi programı hazırlamıştır. Bu programın içeriğinde tarih, coğrafya, insanlık, milli değerler, insan hakları, sosyal sorunlar ve çözüm yolları, demokrasi ve anayasaya bağlılık gibi konulara yer verilmiş; 1916 yılında resmen kabul edilen program sosyal bilgiler terimi ile günümüze kadar gelmiştir (Bilgili, 2010).

Sosyal bilgilerin bir konu alanı olarak eğitim programına girmesi ilerlemecilik akımının demokratik toplum için vatandaş yetiştirme yaklaşımından etkilenilerek gerçekleşmiştir. 1930-40 yıllarında yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli yaklaşımı benimseyen eğitimciler de sosyal bilgiler programının gerçekleşmesi için çaba göstermiş fakat 1940’lı ve 50’li yıllarda büyük oranda tarih ve coğrafya ağırlıklı olarak uygulanmıştır. 1960’lı 70’li yılların ortasına kadar sosyal bilgiler dersine eleştiriler gelmiş ve ‘‘Yeni Sosyal Bilgiler’’adı altında bir reform hareketi başlatılmış, bu hareketin ortaya çıkması ve geliştirilmesinde Bruner’in buluş yoluyla öğrenme stratejisi etkili olmuştur (Erden, 1996).

Bu kuramın etkisiyle disiplinler arası bir yaklaşımla sosyal bilgiler konuları oluşturulmaya başlanmıştır. Tümdengelim ve anlatım yöntemleri yerine tümevarım ve araştırma yöntemlerine önem verilmiştir. 1980’li yıllarda bu anlayış da terk edilmiş ve geleneksel anlayışa tekrar bir dönüş olmuş, 1994 yılında ABD’ de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi sosyal bilgiler programı için tematik standartlar belirlemiş ve bundan sonraki programlar da bunun üzerinden oluşturulmuştur. Bunu Türkiye,

Japonya, Güney Kore, Kanada ve Avustralya'da görmek mümkündür (Safran, 2008).

Türkiye'de ise sosyal bilgilerin temellerini İslamiyetin kabulünün öncesine dayandırmak mümkündür. Sosyal bilgiler dersinin temel amacının bireyin içinde yaşadığı topluma uyumunu sağlamak olduğu düşünüldüğünde Türklerin Müslüman olmadığı dönemlerde çocukların ve gençlerin toplumsallaştırılarak eğitilmesinde toplumdaki törenin önemli bir rol oynayacağı düşüncesi bu dersin temellerinin çok eskiye dayandığını göstermektedir. Toplumsal kuralların öğretilmesinde törenin etkisi Türklerin İslamiyeti kabulü ile birlikte yerini din eksenli bir anlayışa bırakmıştır (Akyüz, 2005; Sönmez, 2005). Bu anlayış yüzyıllar boyunca sürmüş Cumhuriyet kurulduktan ve devrimler yapıldıktan sonra laik bir sosyal bilgiler eğitimi verilmeye başlanmıştır.

Türkiye'de sosyal bilgiler adı bazı zamanlar kullanıldığı halde 1968'e kadar okul programlarına girememiş, uzun süre okullarımız için bir ders ismi olamamıştır. Tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri tek bir ders olarak görülmüş ve öğrencilere ayrı ayrı okutulan bu üç ders için tek bir not verilmiş, sonra bu uygulama ortaokullara da geçmiştir. Ortaokullarda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisine ayrı ayrı verilen notlar toplanıp ortalaması alınarak öğrenci karnesine sosyal bilgiler notu olarak geçirilmiştir. Böylece bu üç dersin birbirinden ayrılmadığı fikri okullarımıza girmiştir (Güngördü, 2001). Sosyal bilgiler dersi 1968-1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970-1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara girmiştir (Günden, 1995).

Sosyal bilgiler içeriğine yönelik olarak 1949'da toplanan IV. Milli Eğitim Şurası kararlarının yanında yapılması planlanan değişikliklerde yer almıştır. Bu değişikliklerden biri ilkokul ikinci kademedeki ayrı okutulan tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi derslerinin tek bir ders halinde ve çocuk psikolojisine göre düzenlenmesi ile ilgili alınan karardır. Bu karar yaklaşık 20 yıl sonra uygulamaya geçmiştir. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2 Nisan 1998 tarihli, 2487 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 62 karar sayısı ile kabul edilen ilköğretim okulu sosyal bilgiler dersi öğretim programı yapılan program çalışmaları sonucu 2004-2005 öğretim yılı sonucunda uygulamadan kaldırılmış, yerine Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 12.07.2004 tarih ve 118 sayılı kararı ile ilköğretim sosyal bilgiler 4. ve 5. sınıf dersi öğretim programı ve 30.06.2005 tarih ve 188 karar sayısı ile de ilköğretim sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf dersi öğretim programı yenilenmiş ve uygulamaya konulmuştur (Akdağ, 2014).

Sosyal bilgiler eğitim programı kademeli olarak 2005-2006 öğretim yılından itibaren tüm illerde uygulanmaya başlanmıştır (Kılıçoğlu, 2012).

Milli Eğitim Bakanlığının 18.11.2003 tarih ve 12438 sayılı kararı ile Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde oluşturulan 'Sosyal Bilgiler Özel İhtisas Komisyonu'nun hazırladığı program yapılandırmacı bir yaklaşımı esas almıştır. Yapılandırmacılık, öğrencilerin aktif şekilde bilgiyi oluşturması, yorumlaması ve ön bilgilerine göre yeniden organize etmesidir (Akdağ, 2014).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Programı

Günümüzde büyük bir hızla artmakta olan bilgi, gelişen teknoloji ve ilerleyen toplumun devamlı yenilenen ihtiyaçları ve insanların eğitim yaşamında da değişen durumları programa olan gerekliliği artırmaktadır. Bir programın, amaç, içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri önem taşır (Sözer, 1998).

Sosyal bilgiler dersinin ilköğretim programındaki yeri sosyal bilgiler programında yer alan amaçların önemi ile yakından ilişkilidir. Sosyal bilgiler ile ilgili bir program kendi kültür ve toplumunun istek ve ihtiyaçlarını göz önüne almalıdır. Dolayısıyla bireyin içinde yaşadığı toplumun ihtiyaçlarını bilmesi önemlidir. Toplumun geleceğe yönelik amaç ve tasarımları bu ihtiyaçların belirlenmesi sonucu kesinlik kazanacak ve o yönde bir eğitim planlanmış olacaktır (Sağlam, 2011).

2004 sosyal bilgiler programının amaçlarından içeriğine, öğrenme-öğretme durumlarından değerlendirme biçimlerine kadar yapılandırmacılık yaklaşımı temelinde şekillendirildiği belirtilmektedir (Özdemir, 2012).

Bir eğitim programının temel öğelerinden birincisi olan ‘hedef(amaç)’ boyutunda ‘niçin?’ ‘sorusuna cevap aranır. ‘Sosyal bilgiler dersi niçin öğretiliyor?’ ‘Bu dersin programının amaçları neler olacak?’ ‘Bu dersin ilköğretim okullarında okutulmasının amacı nedir?’ gibi soruların cevaplanması gereklidir. İçerik boyutunda ise ‘ne?’ sorusuna cevap aranır; ne öğretmeli ki programda yer alan amaçlara ulaşılabilirsin? Öğrenme öğretme süreci boyutunda ‘nasıl?’ sorusuna cevap aranır; programın içeriği nasıl sunulmalı ki belirlenen amaçlar gerçekleştirilebilirsin? Ölçme değerlendirme boyutunda ise; yapılan öğretimin denetlenmesi ve programın hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığının ortaya çıkarılması amaçlanır. Bir programın hazırlanıp geliştirilmesinde bu noktalara gereken özen gösterilmelidir (Sözer, 1998).

Program geliştirme çalışmalarında öğretmenlerin tutum ve görüşleri büyük önem taşır. Öğretmenler eğitim ve öğretimin belirlenen hedefler doğrultusunda gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Bu yüzden öğretmenlerin sınıfta uyguladıkları program hakkında belirledikleri eksiklikler hakkında görüşlerine başvurulmalı özellikle hazırlanacak programların hazırlık uygulama ve değerlendirme süreçlerinde öğretmen görüşleri alınmalıdır. Öğretmenler programın teori ve uygulanma aşamasındaki oluşan problemlerin giderilmesini sağlayıp bu konudaki eksikliği en iyi şekilde kapatabilenlerdir (Bakar, Keleş ve Koçakoğlu, 2009).

Sosyal bilgiler programının önceki programlarda vurgulanmış olan Atatürkçülük, milli ve manevi değerlerin kazandırılması, demokratik değerlerin benimsenmesi vs. gibi bazı temel unsurlarla birlikte öğrencilerin bir takım zihinsel becerilerini ve duyuşsal özelliklerini pekiştirmeye yönelik olarak geliştirildiği belirtilmektedir (Özdemir, 2012).

Sosyal bilgiler öğretim programındaki ifadelerle programın vizyonu “21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış, yaşadığı çevreye duyarlı ve insan

haklarına saygılı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayarak sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturabilen, düzenleyebilen ve kullanabilen (eleştirel düşünebilen, doğru karar verebilen ve yaratıcı) sosyal katılım becerileri gelişmiş olan, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, hak ve sorumluluklarının farkında olan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmek olarak belirlenmiştir.” (MEB, 2005: 50).

2005 programında sosyal bilgiler dersi, insanın toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olabilmesi için; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan, öğrenme alanlarının bir ünite ya da konu altında birleştirilmesini kapsayan, insanın çevresiyle etkileşimini ele alan geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında ele alındığı; daha bütüncül ve toplu öğretim anlayışından yola çıkılarak oluşturulmuş bir ilköğretim dersi olarak tanımlanmaktadır (Yazıcı ve Koca, 2011).

Bu bütüncül bakış açısı sosyal bilgiler öğretiminde büyük bir yere sahip olan sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler anlayışının programa yansıdığını göstermektedir. Diğer iki gelenek olan yansıtıcı inceleme ve vatandaşlık aktarımı da yine programa yansıtılmıştır. Sosyal bilgiler programı bu üç geleneği sentezleyen program olarak yapılandırılmıştır (Altun, 2013).

2004 İlköğretim sosyal bilgiler öğretim programının genel amaçları aşağıdaki gibi belirlenmiştir (MEB, 2005: 6):

1. *Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.*

2. *Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.*

3. *Atatürk ilke ve inkılâplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.*

4. *Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.*

5. *Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.*

6. *Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.*

7. *Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.*

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.

9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlâkı gözetir.

13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.

14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri ileri sürer.

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

2004 sosyal bilgiler öğretim programında, belirlenmiş kazanımlara yönelik konu sıralaması yoktur, kazanımların öngördüğü bir içerik sınırlaması vardır. Öğretmen; kazanımları gerçekleştirmek şartıyla, çevre özelliklerini, öğrenci grubunun ilgilerini, gereksinimlerini, beklentilerini, hazır bulunuşluk düzeylerini ve ön bilgilerinin dikkate alarak, Türk Milli Eğitiminin temel ilkeleri ve genel amaçları doğrultusunda uygun çıkış noktaları, uyarıcı ve pekiştiricileri kullanarak sınırları belirlenmiş olan içeriğe göre oluşturacağı alt başlıklar etrafında hareket etmelidir. Çevresel etkiler ve grubun sözü edilen özellikleri açısından gerektiğinde güncellik ilkesi göz önünde bulundurulmak koşuluyla ünite sürelerinde değişiklik yapılabilir (MEB, 2005).

2004 sosyal bilgiler programında, geliştirilen programın davranışçı yaklaşımlardan öte bireyin var olan deneyimlerini ve bilginin taşıdığı değeri dikkate alarak doğru karar vermesini, yaşama etkin katılımını, sorun çözmesini destekleyen ve geliştiren bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmaya önem veren bir gelişim gösterdiği belirtilmektedir. Bu programın öğrenci merkezli, etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin bireysel farklılıklarını ve

yaşantılarını dikkate alarak çevre ile etkileşim kurmasına yardımcı olan yeni bir anlayışın hayata geçirilmeye çalışıldığı ifade edilmektedir (Özdemir, 2012).

2004 sosyal bilgiler öğretim programında, Barr, Barth ve Shermis'in (1978) sosyal bilgiler öğretimine ilişkin "vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler", "sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler" ve "yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler" olarak ortaya koyduğu bu üç anlayış programda birbirleri ile bütünleştirilerek kullanılmıştır (MEB, 2005).

2004 sosyal bilgiler öğretim programı, amaçlarını gerçekleştirebilmek için aşağıdaki ilkelerden yola çıkmaktadır (MEB, 2005):

1. Tüm öğrencilerin birey olarak kendilerine özgü olduklarını kabul eder.
2. Öğrencilerin gelecek yaşamlarına ışık tutar, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesi konusunda hassasiyet gösterir.
3. Bilgi, kavram, değer ve becerilerin geliştirilmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleştirilmesini önemser.
4. Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya teşvik eder.
5. Öğrencilerin duygusal ve fiziksel bakımdan mutlu ve sağlıklı bireyler olarak yetişmesini hedefler.
6. Millî kimliği merkeze alır ve evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
7. Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ahlâkî ruhsal, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini amaçlar.
8. Öğrencilerin haklarını bilip kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren birer birey olarak yetişmelerini önemser.
9. Öğrencilerin toplumsal problemlere karşı daha duyarlı olmalarını sağlar.
10. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmalarına ve çevreyle etkileşim kurmalarına olanak sağlar.
11. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme sürecindeki yöntem ve tekniklerin çeşitliliğini dikkate alır.
12. Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyaları incelenerek öğrenme ve öğretme sürecinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar.

2.2. Ders Kitaplarının Öğretimdeki Yeri

Ders kitabı öğrencinin gelişim özelliklerine ve seviyesine uygun olarak hazırlanmış metinlerden oluşan, öğretim programlarının ilkeleri doğrultusunda hazırlanan ve içerdiği bilgileri öğrencilere sunan bir öğrenme-öğretme materyalidir. Önceden tasarlanan bilgileri düzenli bir şekilde açıklayan, dersin amaçları doğrultusunda öğrenciyi yönlendirip yetiştiren, eğitsel yönden öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden yazılı ve basılı öğrenme-öğretme ortamıdır (Keser, 2004).

Ders kitaplarını diğer kitaplardan ayıran özelliklerin başında bir bransa yönelik olması, öğrenci seviyesine uygunluk, bilgilerin sistemli bir şekilde sunuluyor olması ve içerikte yer alan konuların öğretim programı ile sınırlandırılmış olması sayılabilir. Ders kitapları programdaki konulara ait bilgileri sıralı ve doğru şekilde öğrencilerin öğrenmesini sağlamak amacıyla hazırlanır ve öğretim programlarının uygulanışını da büyük ölçüde kolaylaştırır. Birçok öğretmen dersin amaçlarını, öğrenme stratejilerini, öğrencilerine uygulayacakları testleri ve ödevleri kullandıkları ders kitaplarına göre belirlemektedir (Şahi, 2012).

Öğretmen, öğretimi planlarken amaçlarını gerçekleştirebilmek için en uygun öğretim araçlarını seçmeye çalışır bunun için en uygun strateji, yöntem ve tekniği seçmelidir. Aracın amaca uygunluğu, kolay ulaşılabilir olması, maliyet ve zaman bakımından tasarruf sağlaması, farklı duyu organlarına hitap edebiliyor olması gibi durumlar öğretmenin tercihini etkilemektedir. Bu nedenle eğitim ortamında en çok tercih edilen materyaller ders kitaplarıdır (Kılıç ve Seven, 2002).

Öğretimin planlanması ve uygulanmasında öncelikli sorumlu olan öğretmenden beklenen en doğru ders kitabını seçmesidir. Bunun için de öğretmenin iyi bir ders kitabının özelliklerini bilmesi gerekir. Ders kitaplarının öğrenci ve öğretmen açısından öğretime sağladığı katkı kitap seçiminin önemini artırmaktadır (Duman ve Çakmak, 2011)

Öğretimde istenilen değer ve davranışların kazandırılması, öğretimin genel amaçları doğrultusunda belirlenmiş ders programları yoluyla gerçekleştirilmektedir. Ders kitapları ise eğitim programlarında belirlenmiş olan hedefler doğrultusunda öğretim programlarındaki derslerin içerikleri ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan ve bireysel öğrenme hızlarına uygun çalışma fırsatı veren öğretim araçlarıdır (Evin ve Kafadar, 2004).

Eğitimciler genel olarak öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlarının şekillendiği okul yıllarında kitapların önemini göz ardı edilmemesi gerektiğini söylemektedir. Ders kitapları hazırlanırken öğrencilerin düzeyleri ve ihtiyaçları belirlenmeli ve ders kitaplarının belirli nitelikleri taşıması gerektiği unutulmamalıdır (Öcal ve Yiğittir, 2007).

Öğretmenler kitapları daha çok temel kaynak olarak kullandıkları için ders kitapları öğrenciler açısından bilgiye ulaşmada ilk kaynak durumundadır. Kitap eğitim programının öğeleri olan hedef, içerik, öğrenme öğretme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanır (Ulusoy, 2011).

Ders kitabı gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde her daim önemli bir eğitim aracı olmuştur. Örneğin Japonlardan bazıları ders kitaplarını bir toprak parçası kadar önemli bulmuştur. Günümüzde ise Japonlar ders kitaplarını öğretim için asıl kaynak olarak göstermektedir. ABD’de de ders kitaplarının büyük bir yeri vardır. Shannone’un bir araştırmasına göre, öğrenciler sınıfta zamanlarının yaklaşık olarak yüzde seksenini ders kitaplarına ve ders kitapları ile ilgili faaliyetlere harcamaktadırlar. Türkiye’de de ders kitapları temel bilgi kaynağı olarak derslerde en çok kullanılan araçlardan biridir (Semerci, 2004).

Eğitimin niteliğini artırmak için Milli Eğitim Bakanlığı’nın birkaç yıldır sürdürdüğü ilköğretim programlarını yenileme çalışmaları tamamlanıp 2005–2006 öğretim yılında uygulanmaya başlanmış ve yeni ders kitapları hazırlanmıştır. Ders kitapları; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı olmak üzere üç takım olarak hazırlanmıştır.

Ders kitabı öğretimin en önemli araçlarından biri olduğu için hazırlanmasında büyük titizlik gösterilmesi gerekir. İçeriğin yanlışlardan uzak ve yeterli şekilde düzenlenmesi gerekir. Eğitim sistemimiz içinde kullanılan ders kitaplarına ilişkin bazı görüşler vardır. Bu görüşler içerisinde en çok tartışılan konuyu içerik oluşturmaktadır (Akgün, 2012).

Bugün hem ilköğretim hem de ortaöğretim düzeyindeki kitapların çoğu sorgulanabilir bilgilerle doludur. Çünkü büyük bir hızla değişen dünya koşullarına ve toplum yapısına nispet yaparcasına ders kitaplarındaki içerik sabit kalmaktadır. Bu durum öğrencileri de günümüz koşullarından uzaklaştırmaktadır. Genç kuşaklar bu durumda hayata hazırlanmakta güçlük çekmekte, bilgi çağını geriden takip etmektedir. Hazırlanacak kitaplar uzun ömürlü olacak şekilde düzenlenmeli özellikle teknolojiyi konu alan kitaplar daha dikkatli hazırlanmalıdır (Sabancı, 2005).

2.2.1. Ders Kitabının Amaç ve İşlevleri

Ders kitaplarının temel işlev ve amaçlarına bakacak olursak; öğrenciye kendi alanı ile ilgili bilgileri bulma ve kullanma yollarını göstermesi ve öğrenciye toplumsal deneyimleri edinmelerinde öncülük etmesi, sorunları çözümlenmelerinde destek olması temel amaçları; bilgi verme, bilgiyi sistematikleştirme, kendi kendine öğrenme, bilgiyi koordine etme (eş güdümlenme), kişilik geliştirme ise temel işlevleri olarak ifade edilebilir (Demirel ve Kıroğlu, 2005).

Ders kitaplarının öğretimdeki işlevini yerine getirebilmesi için kitapların içerik ve şekil bakımından nitelikli olması gerekir. Ders kitapları öğretmen için ne kadar önemli bir kaynak olsa da içerik, dil anlatım, ölçme değerlendirme ve görsel tasarım bakımından öğrenciye göre hazırlanır (Akgün, 2012).

Ders kitaplarının öğretmen ve öğrenci açısından öğretime katkı sağlaması kitap seçimin önemini daha çok artırmaktadır. Bu açıdan ders kitaplarının; öğrenmeyi kolaylaştırma, öğrenilen bilgileri tekrar edebilme ve çalışma gibi işlevleri de bulunmaktadır. Ders kitapları çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin gelişmesine en fazla katkı sağlayan materyallerdendir. Özellikle de

ilköğretim döneminde ders kitaplarının özel bir yeri vardır. Çünkü bu dönem çocukların okumaya başladıkları, okuma alışkanlıklarını kazandıkları dönemdir (Demirel ve Kıroğlu, 2005).

2.2.2. İyi Bir Ders Kitabının Temel Özellikleri

Kitap eğitim bakımından kullanma kolaylığı olan ve tüm öğrencilerin ulaşabildiği, bilgilerin dolaysız yoldan aktarıldığı, devamlı kullanılabilen, her zaman başvurulabilen ve sözel öğretimin boşluklarını doldurabilen bir materyaldir (Kılıç ve Seven, 2002).

Ders kitaplarının hazırlanmasında her boyutun ayrı önemi vardır. Mesela kitaptaki konular ve üniteler uygun biçimde sıralanmış mıdır? Bunlar hedefleri gerçekleştirmeyi sağlayacak şekilde verilmiş midir? Konuları anlatmak için kullanılan resim, grafik vs. konulara ve öğrencilere uygun mudur? gibi (Duman ve Çakmak, 2011).

İdeal bir ders kitabının hazırlanması iyi bir ön hazırlık sürecinin yanında geniş bir kaynakça taraması yapılmasına ve ilgili kişi ve kurumlarla irtibata geçilmesine en önemlisi de bu sürecin işin ehli kişilerce yürütülmesine bağlıdır (Gülersoy, 2013).

Etkili bir ders kitabının birçok özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklere bakacak olursak;

Ders kitaplarına yazılacak bilgiler bilimsel olmalı, ülkenin ideolojisine, kültür ve politikasına uygun olmalıdır. Öğrencinin çevresel özelliklerine, beklentilerine, ihtiyaçlarına uygun konuları içermeli, bireysel öğrenme imkânları yaratmalı, öğrencinin öğretmene her konuda bağlı olmasını engellemelidir. Eğitim öğretimin amaçlarına, programlara, kuramlara, yöntem ve tekniklere uygun olmalı, öğrencide öğrenme merak ve heyecan uyandırmalı, örnek olaylar hikâyeler, grafik ve resimlerle konular zenginleştirilerek verilmelidir (Cemaloğlu, 2003).

Tablo, grafik, şekil, dizim, özetleme, anımsatma, kolaylıkları ile yazım noktalama ve dil bilgisi özelliklerine dikkat edilmeli, olayların ve konuların kronolojik sırası bulunmalı, olaylar arasında çoklu neden sonuç ilişkisi olmalı ve konularla gerçek hayat arasında bağlantı kurdurulmalıdır. İçerik ile kazanımlar arasında bağlantılar olmalı, içerik amaca hizmet etmelidir. Ders kitabında yer alan nitelikler farklı öğrenme özelliklerine sahip olan çocuklar için uygun olmalı, her konunun başında öğrencinin konuyu daha iyi anlaması için ön örgütleyicilere yer verilmelidir (Keçe, 2013).

Öğrencilerin günlük yaşamından deneyimlerinde örneklere yer verilmeli, kitaplarda dil olarak günümüz Türkçesi kullanılmalıdır. Etnosantrik (kendi kültürünü başkalarından üstün görme) unsurlara yer verilmemeli, tarih konularında savaş tarihinden ziyade toplumsal tarih işlenmeli, bilgiler taraflı olarak sunulmamalıdır. Kitaplarda neden-sonuç ilişkisi net olarak verilmeli, okul türlerine ve bölgesel özelliklere göre çeşitlendirilmelidir. Öğrenci merkezli olarak yazılmalı, program geliştirme ilkelerine uyulmalı, kitaplar her yönden estetik değer taşımalıdır.

Toplumun gerçek sorunlarını yansıtmalı, öğretim yöntemi öğrenci odaklı olmalı ve bireye kendini tanıma olanağı vermelidir (Gülersoy, 2013).

Konularla ilgili kavramlara ve bu kavramların anlamlarına yönelik açıklamalara yer verilmeli, metinler sınıf seviyesine göre düzenlenerek öğrencinin okuyup anlayabileceği cümleler kullanılmalıdır. Ders kitaplarının yazı karakteri, harf büyüklüğü ve cümlelerin kuruluşu sınıf seviyesine göre düzenlenmeli, kitapta kullanılan renk, şekil, resim ve grafikler öğrencinin ilgisini çekecek şekilde düzenlenmelidir. Ders kitapları, öğrenme öğretme ilkelerine uygun olarak hazırlanmalı ve konular yakından uzağa, somuttan soyuta doğru düzenlenmeli, öğrenciyi inceleme, araştırma yapmaya yönlendirmeli, öğrencinin yaratıcı zekâsını geliştirmeli ve öğrenme sürecini kontrol edecek değerlendirme sorularına yer vermelidir (Cemaloğlu, 2003).

2.2.3. Ders Kitabında Eğitsel Tasarım

Kitapların hazırlanması bir ekip çalışması gerektirir. Bu ekipte; konu alanı uzmanları, program geliştirme uzmanlarının yanı sıra eğitim psikologu, görsel ve biçimsel tasarımcılar ve dil bilimcileri görev almalıdır. Ekipte bu belirtilen alanlardan uzmanların mutlaka bu çalışmalara katılması gerekir. Ders kitapları hazırlama çalışmaları esnasında üniversiteler de Milli Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yaparak çalışmalardan birbirlerini haberdar etmelidirler. Günümüzde gelişmiş ülkelerde bir ders kitabı tek başına hazırlanmamakta, 'öğretim paketinin' bir parçası olarak düşünülmektedir. Pakette şu materyaller olmalıdır; öğrenci kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, öğretmen için kaynaklar kitabı ya da ders araçları kutusu, öğretim asetatları, bilgisayar, test bankası/disket, yazılım/disket ve kullanım kılavuzu, video, kaset, haritalar, grafikler vb. (Tertemiz vd., 2001).

Eğitsel tasarım programın öğeleri açısından ele alındığında bir kitapta olması gerekenler şöyle özetlenebilir:

2.2.3.1. Hedefler- amaçlar;

Eğitim programında ilk öge olan hedef öğrenciyeye kazandırılması amaçlanan özellikler, öğrencinin ulaştırılması istenen yerdir. Hedef eğitim sisteminde her daim göz önünde bulundurulmalıdır aksi takdirde ulaştırılması istenen yerin dışında bir yere varılabilir. Kitap yazarları hedefleri ölçüt aldığı zaman sınırlar çizilmiş ve sapmalar engellenmiş olur. Davranışlar hedeflerin sınırlarını ve alt basamaklarını belirlediği için bir eğitim programında davranışlar belirlenmiş ise hedeflere ulaşmada sınırlar ve alt basamaklar belirlenmiş olur. Hedef davranışların alanı bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanlardan birini ifade eder. Ders kitaplarında içerik bu alanlara göre belirlenmelidir (Kılıç ve Seven, 2002).

Hedeflerin davranış yönünden ayrıntılı analizi, öğretme işini düzenlemek ve değerlendirme için ölçü geliştirmek yönünden son derece önemlidir. Program geliştirme ilkeleri ders kitabının hazırlanmasında göz önünde bulundurulur. Her ünite bir sonraki ünitenin öğrenilmesini kolaylaştırıcı ve bir önceki ünite de gerçekleşen

öğrenmelere dayalı olduğundan her ünitenin başında, gerekli bilişsel giriş davranışları, yönergeler, ünitenin hedefleri, hedef davranışlar ve üniteye ilişkin genel bilgiler bulunmalıdır (Tertemiz vd., 2001).

Eğitimde hedefler bireye planlı eğitim yolu ile kazandırılacak bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklar gibi kendisinin kullanacağı düşünülen yeterliliklerdir. Bu yeterlilikler kullanılabilir ve gözlenebilir olmalıdır. Mesela yeterli bilgi ve beceriye sahip olmuş bir öğrencinin yakın çevresini tanınması, canlıları ve hayvanları sevip koruması, okuma-yazma becerisi kazanması gibi davranışları göstermesi gerekir. Eğitim programının okulda uygulayıcısı olan öğretmen, hedeflere ulaşmada uzun veya kısa süreli tüm çalışmalarını planlı olarak sürdürmek zorundadır bunu yaparken de öğretim programından yararlanmalıdır (Çelik, tarihsiz).

2.2.3.2. İçerik;

İçerik hedef davranışları kazandıracak şekilde ünite ve konuların düzenlenmesi olarak tanımlanabilir. İçerik hedef davranışlar için bir araçtır; önce hedef davranışlar belirlenir daha sonra bu davranışların kazandırılmasını sağlayacak şekilde içerik düzenlenmesi yapılır. Öğrencinin yaşı, genel ve özel yetenekleri, ilgisi ve güdülenmişliği, hazırbulunuşluk düzeyi; her türlü bilgi beceri ve duygunun öğretilmesine elverişli olmadığı için ilköğretimde dersin içeriğinin sınırlandırılması gerekir (Sönmez, 1998).

İçerik boyutunda ‘ne?’ öğretilim sorusuna cevap aranır. İçerik seçiminde kavramsal çerçeveye, temel konulara ve fikirlere, örnek ve alternatiflere yer verilmelidir fakat içerik verilmek istenenlerin arka arkaya sıralanması değildir. İçerik seçiminde bazı ölçütler vardır. Bunlar: Geçerlilik ve güvenilirlik, bilimsellik, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama, faydalılık, öğrenebilirlik, sosyal gerçeklerle tutarlılıktır (Küçükahmet, 2011).

Ders kitaplarını incelemede en önemli konulardan biri de içeriğin doğru olarak verilip verilmediğinin saptanmasıdır. Bazı ders kitapları incelendiğinde yanlışların olduğu görülmektedir. Bu yanlışlıklar bazen problemlerde, bazen sembollerin kullanımında, bazen içeriğin anlatımında, bazen de alıştırılmalarda çeşitli durumlarda rastlanabilmektedir. Ders kitaplarının öğretimdeki görevini en iyi şekilde yerine getirebilmeleri için kitapların içerik ve biçim yönünden gerekli nitelikleri göstermesi gerekir (Duman ve Çakmak, 2011).

Öğretimde içeriğin düzenlenmesi, öğretim hedeflerinin gerçekleşmesi için önemlidir. Bu hedeflerin gerçekleşmesinde ders kitabı, öğretmen ve öğrenci için hazır bir araçtır. Gereksiz bilgi ve konularla zaman kaybını önler (Kılıç ve Seven, 2002)

Ders Kitaplarının İçeriği Düzenlenirken Uyulması Gereken Bazı Kriterler Vardır:

1. İçerik, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri ile kitabın hitap ettiği öğrencinin öğrenim gördüğü kurumun hedefleri ile paralellik göstermelidir,
2. İçerik; ilgili öğretim programında öğrencilere kazandırılmak amacıyla belirlenen bilgi, beceri, davranış, tavır, tutum, ve iş alışkanlıklarının tümünü içerecek biçimde yapılmalıdır,
3. Atatürk ilke ve inkılâplarıyla ilgili olmak üzere kurulca alınan kararlara ve programlara uygun olmalıdır,
4. İlgili dersin o sınıf ve dönem için belirlenen hedeflerine uygun bir şekilde işlenmelidir,
5. Kitaplardaki bölümler, üniteler ve konular arasında hacim açısından uygun bir denge olmalıdır,
6. Kişi veya kuruluşları yıpratıcı nitelikte olmamalıdır,
7. Öğrencinin günlük yaşamda yararlanabileceği biçimde düzenlenmelidir,
8. Basitten karmaşığa, yakından uzağa, somuttan soyuta, kolaydan zora doğru giden bir yöntemle işlenmelidir,
9. Konuların işlenişinde öğrencilerin daha önce kazanmış olduğu bilgi, beceri, tutum ve davranışlar göz önünde bulundurularak konuların okutulan diğer dersler ile de ilişkisi dikkate alınmalıdır.
10. Öğrenci düzeyine uygun olmalı, gereksiz ayrıntılara yer verilmemelidir,
11. Öğrencileri öğrenmeye, araştırma ve inceleme yapmaya, başka kaynaklardan yararlanmaya teşvik etmelidir.
12. Öğrencileri bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, kıyaslamaya, edindikleri bilgilerden hareketle sonuç çıkarmaya yöneltecek biçimde işlenmelidir.
13. İçerik öğrencinin kitaptan etkili şekilde yararlanmasına imkân vermelidir (Cemaloğlu, 2003., Akbuğa, 2010).

2.2.3.3. Öğrenme- öğretme süreci;

Bireyin hayatında kalıcı izli davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanan öğrenme-öğretme süreci eğitim programının temel öğelerinden biridir. Bireyin davranışında nispeten kalıcı bir değişim olması birey açısından bakıldığında öğrenme, davranışının değişmesini sağlayan dış kaynaklar açısından bakıldığında ise öğretme veya öğretim olarak açıklanır. Öğretim programı hazırlanırken ‘nasıl?’ sorusuna cevap veren bu süreç yararlanılan her tür yöntem, görsel-ışitsel araç gereç, personel, teknik ve organizasyon gibi dersin hedeflerine ulaşılması için yapılan etkinliklerin tamamını kapsamaktadır (Altun, 2013).

Öğrenme-öğretme sürecinde ders kitabını kullanmayı gerektiren birçok neden vardır. Bu nedenler; Ders kitaplarının ilgili dersin programa uygun olarak düzenlenmesi, öğretim materyali olarak kullanılması, ders kitaplarının kullanım rahatlığı, programa göre içeriğin takibinin ve öğrencinin ödevlendirilmesinin kolay olmasıdır. Bir diğer neden ise öğrencilerin öğrendiklerini değerlendirme olanağı sağlamasıdır (Şahin, 2012).

Öğrenme-öğretme sürecini yönlendiren öğretmen öğrenciler için bir rehber konumundadır. Öğretmenler öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesinde onlara yardımcı olur. Bu süreci düzenlerken içeriği çoklu yöntemlerle sunmaya, öğrencileri gerçek yaşam ile bağlantılı olan öğrenme durumları ile karşılaştırmaya, farklı uyarıcıları olan çok yönlü öğrenme ortamları sağlamaya ve işbirliğine dayalı grup çalışmalarına önem vermelidir. Öğrencilerin girişimlerini desteklemeli ve bağımsız karar verme becerilerini kazanmaya teşvik etmelidir (Ertürk ve Güler, 2017).

2.2.3.4. Değerlendirme;

Değerlendirme eğitim etkinliklerinin sonunda öğrencilere kazandırılmak istenen davranış değişikliklerinin gerçekleşme düzeyinin belirlenmesine yönelik bir süreçtir. Değerlendirme; öğrencilerde ne yönde değişiklik olduğu, kullanılan yöntemlerine kadar yeterli olduğu ve programın ne kadar etkili olduğu hakkında bilgi verir. Ayrıca programın hangi öğelerinde eksiklik olduğu ve bu eksikliklerin nasıl giderileceğine karar verilmesini sağlar. Öğretmenlere kendi kendilerini değerlendirme olanağı da verir (Çelik, tarihsiz).

Değerlendirme eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Etkili bir öğretimde amaç başarıyı sağlamaktır bunun için de bu başarının ne kadar sağlanabildiğinin ölçülmesi gerekmektedir. Öğrenci başarısı değerlendirilirken öğrencinin programda belirtilen hedeflere ne kadar ulaştığına bakılır. Eğitimde değerlendirme, öğretmenin öğrenci ile ilgili her türlü bilgi sahibi olarak öğrenciyi daha üst seviyeye çıkarma çabasıdır (Korkmaz, 2011).

Değerlendirme araçları seçilirken, değerlendirilecek performansın ölçümüne uygun olmasına dikkat edilmelidir ki ilgili öğrenme veya gelişimin doğru olarak değerlendirilmesini sağlayacak etkili yöntem olsun. Örneğin, çoktan seçmeli testler öğrencinin tarihi olayları ve fikirleri analiz ve sentez etme gibi üst düzey düşünme becerilerinin ölçümü için uygun değildir. Derste amaçlanan farklı öğrenme türlerinin değerlendirilmesinde tek bir değerlendirme metodu yeterli değildir. Öğrenci başarı ve gelişiminin kapsamlı ve tam olarak değerlendirilmesi için farklı değerlendirme araçlarının işe koşulması gerekir (Yılmaz, 2012).

Bir etkinliğin veya ünitenin sonunda öğrencilerin hangi becerilere sahip olduklarını kendilerinin değerlendirmeleri için verilen öz değerlendirme formları kullanılabilir. Bu formlar öğrenciler ile ilgili yapılacak değerlendirmelerde ve alınacak olan kararlarda ipuçları verir. Bu formları kullanmakta amaç puan vermekten çok öğrencilerin eksiklerini belirlemek ve gidermektir (MEB, 2005).

2.2.4. Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım

Ders kitaplarının içeriğinin doğru anlaşılması v öğrencilere anadil bilincinin kazandırılması için kitaplar dil ve anlatım açısından çok dikkatli incelenmelidir. Yazılı anlatım sanatı en iyi biçimde kullanılmalı, yabancı sözcüklerden arındırılmış anlaşılır bir Türkçe ile öğrenciye sunulmalıdır. Yabancı sözcüklerin yanına Türkçe okunuşlar parantez içinde verilmelidir (Ceyhan ve Yiğit, 2005).

Öğrenciye sunulan ders kitapları anlaşılabilirlik, okunaklılık, okumayı kolaylaştırıcılık, ilgi çekicilik, araştırmaya sevk edicilik gibi birçok yönden nitelikli olmalıdır fakat tüm bu özelliklerin etkili olabilmesi için öncelikli olarak okunaklılığının sağlanmış olması gerekir. (Akbuğa, 2010).

Ders kitabının okunaklılığı öğrencilerin okuduğu materyali hızlı okuma ve okuduğunu anlama seviyesi olarak açıklanabilir. Her cümledeki kelime ve hece sayısı, vurgulanmak istenen fikir sayısı ve fikirlerin devamlılığı; okunabilirliği belirleyen özelliklerdendir. Metnin zor olması okumayı güçleştirirken kolay olması da okumaya olan ilgiyi azaltmaktadır. Dolayısıyla bir metnin okunabilir olması için hedef kitlenin seviyesine uygun olması gerekir. Bir ders kitabında kullanılan sözcük ve cümle ortalamaları öğrencilerin kullandıkları sözcük ve cümle ortalamalarından yüksek olmalıdır (Temur, 2002).

Kullanılan cümlelerin kısa ve basit olması okunabilirliği arttırmakta, basit ve kısa hece yapıları algılama kolaylığı sağladığı için ders kitapları hazırlanırken cümle uzunluklarının göz önünde bulundurulması ve yaş arttıkça cümle uzunluğunun arttırılması gerekir. (Şahin, 2012).

Ders kitaplarında; yaşayan Türkçe doğru ve etkili şekilde kullanılmalı, metinlerde akıcılık ve mantık bakımından anlam bütünlüğü olmalıdır. Paragraf düzenleme kurallarına uyulmalı ve paragraflar arasında bağlantı olmalıdır. Cümle yapıları ve uzunlukları sınıf düzeyine uygun olmalı, dolaylı anlatımdan kaçınılmalı, verilmek istenen mesaj açık ve anlaşılır olmalıdır (Oruç, 2012).

Yapıtın dili sade, anlatımı sürükleyici olmalıdır. Sözcükler öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirici nitelikte olmalı, kitap yazım noktalama açısından kusursuz yazılmış olmalıdır. Sözcükler güncel olmalı, bilinmeyen sözcük sayısı öğrenci gelişimine uygun olmalıdır. Devrik cümle kullanımından kaçınılmalı, argo ve mecaz söyleyişler kullanılmamalıdır ayrıca edat ve bağlaçlar uygun olan yerlerde kullanılmalıdır (Demir, 2013).

2.2.5. Ders Kitabında Görsel ve Fiziksel Tasarım

Ders kitapları öğrencinin öğrenme düzeyleri üzerinde ne kadar etkili ise kitabın görsel özellikleri de o kadar etkilidir bunun nedeni ilk olarak kitabın fiziksel yapısının öğrenciyi karşılıyor oluşudur. Öğrenci kitabı eline aldığı anda ilk olarak kitabın kapağına, baskı kalitesine ve yazılarına bakacaktır ve bu unsurlar yeterli olduğu takdirde öğrencinin kitaba olan ilgisi artacaktır. Kitaplar, bilgi kazandırmanın

yanında öğrencide okuma isteği uyandırmalı ve görsel anlamda estetik beğeni oluşturmaktadır (Ablak, 2013).

Başlıklar görsel tasarım ilkelerine uygun verilmeli, öğretime yardımcı unsurlar konulara ve öğrencilerin gelişim basamaklarına uygun, net ve temiz baskılı olmalıdır. İstatistik verileri güncel olmalıdır. İçindekiler listesi yeterince ayrıntılı ve doğru olmalıdır. Metinler mantıksal bütünlük içerisinde düzenlenmeli, bölüm uzunlukları işlenen konuya uygun olmalıdır. Yazı stili kolay okunabilmeli, ilişkisiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır. Resim, harita ve grafikler gerekli yerlerde kullanılmalı, buldukları bölümün içeriğine uygun, doğru ve anlaşılır olmalı ve resimlerde vurgulanmak istenen öğelere dikkat çekilmelidir (Çetin, 2008).

2.2.6. Ders Kitabı Kullanmanın Olumlu ve Olumsuz Yanları

Ders kitabı öğrenci ve öğretmenler için önemli bir materyaldir. Öğrencinin derse aktif katılımı önceden yapacağı hazırlığa bağlıdır bunun için de ders kitabından faydalanacaktır. İyi hazırlanmış bir ders kitabının etkili olabilmesi için ise öğretmenin ders kitabındaki etkinlikleri takip etmesi gerekir. Kullanılacak kitapların seçimi dikkatli bir şekilde yapıldığı ve etkili şekilde kullanıldığı zaman şüphesiz ki birçok faydası vardır (Kılıç ve Seven, 2002)

Kitap kullanmanın olumlu yönlerine değinecek olursak: Kitaplar öğretimde kullanılan diğer araç ve gereçlere göre daha ekonomiktir, öğrenciler arasında bireysel farklılıklar olduğu için öğrenme hızları da farklıdır; her öğrencinin kendi özelliğine hitap edebildiği için kitap öğrenmeyi bireyselleştirir. Ders kitapları sistematik olarak (basitten karmaşığa, genelden özele, somuttan soyuta, kolaydan zora) belli bir düzende birbirini mantık çerçevesinde izleyen ünitelerden oluştuğu için öğretimi kolaylaştırır ve yapılandırır. Kitaplar diğer araç gereçlerle de kullanılabilir. İyi hazırlanmış bir kitap öğrencilerin derse ve konuya iyi güdülenmelerini sağlar (Ceyhan ve Yiğit, 2005).

Ders kitapları öğrencilerin bilgilerini düzenler ve zihinlerini geliştirir. Aynı zamanda da öğrencilerin bireysel, sosyal, ekonomik ve ideolojik yönden de gelişmesine büyük katkı sağlar. Geleneksel kültürün baskın öğesi olan sözlü kültürden uzaklaşarak yazılı kültürün yerleşik hale gelmesine katkıda bulunur. Yerel dilin etkin olduğu ülkelerde ders kitapları yoluyla milli dile geçilir ve milli bütünlük sağlanır. Ders kitaplarından, içeriği yoluyla başka ülkelerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapısı ile ilgili kapsamlı bilgi elde edilebilir. Eğitim ortamlarının etkili, sistemli ve daha verimli olmasını sağlar. Ders kitabı farklı kaynaklarda sınırlı sayfa sayısında hazırlandığı için bilginin özünü öğrenciye kazandırır, öğrenciye ve öğretmene bilgiye ulaşırken zaman tasarrufu sağlar. Ders kitapları belirli sürelerle seçildiği için devamlı güncel hale getirilmelidir (Cemaloğlu, 2003).

Ders kitabı kullanmanın olumsuz yönlerine bakacak olursak: Kitap sınıfta tek kaynak olarak kullanıldığında öğrenme etkinliklerindeki çeşitliliği engelleyebilir özellikle teknoloji içerikli kitapların içindeki bilgiler kısa sürede eskiyebilir. Kitaba sıkı sıkıya bağlılık bu alanda yazılmış diğer kitapların gözden kaçmasına, tek bir

kitabın izlenmesi öğrencinin ezberciliğe yönelmesine sebep olabilir. Basit olarak düzenlenmiş veya kitabı doldurmak için gereksiz bilgilere yer verilmiş olan kitaplar öğrencinin öğrenmeye olan ilgi ve hevesini azaltabilir.

Kitaplar bilgiyi yüzeysel ve ana hatları ile verir öğretimi kendi etrafında koşullandırır. Öğrencilerin gelişim düzeylerini dikkate almadan hazırlanan kitaplar öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarına tam olarak yanıt veremez (Kılıç ve Seven, 2002., Ceyhan ve Yiğit, 2005).

2.2.7. Ders Kitabının Öğrenciye ve Öğretmene Faydaları

Ders kitapları öğretimde öğrenciye ve öğretmene büyük fayda sağlamaktadır. Öğretmenler ders öncesinde kitaptaki işleyeceği konuları okumalı, incelemeli ve alıştırmaları sorularını çözerek kendisini derse hazırlamalıdır. Öğretmenin tecrübesi ne kadar olursa olsun öğretmenin kitabı inceleyerek derse gelmesi dersin verimli işlenmesine yarar sağlar (Akgün, 2012).

Ders Kitaplarının Öğretmene Sağladığı Faydalar:

Ders ifadesinin tamamlayıcı ögesi şüphesiz ki öğretmendir. Eğitim öğretim sürecinde öğretmenin ders kitabı kullanmayı tercih etmesinin sebeplerinden biri eğitim programıdır. Programda amaçlar, içerik, etkinlikler ve değerlendirme ile ilgili bilgiler sırası ile verilmektedir. Diğer bir sebep ise öğrencinin ödevlendirilmesi ve takip edilmesi kolaydır ve öğrencinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ders kitabı bilginin özünün toplanmasını sağlar (Şahin, 2004).

Ders kitapları öğretim etkinlikleriyle birlikte kullanıldığında öğrencilerin düşünme ve okuma becerilerini geliştirir, sözcük dağarcıklarını artırır. Birçok öğrenciye okuduğu metnin ana fikrini bulma, okuduğunu sentezleme ve eski bilgileri ile okuduğu bilgiyi bütünleştirerek yeni bilgileri yapılandırmalarına yardımcı olur (Eşgi, 2005).

Ders kitabı kullanmak öğretmenin öğrencilerle etkili şekilde iletişim ve etkileşim kurmasına yardımcı olur, ders işlenirken öğretmene yol gösterir. Ders kitabında yer alan test, soru, şekil vb. bölümler dersin etkili bir biçimde işlenmesini sağlar, öğretmenin öğrencileri ödev vererek çalışmaya yönlendirmesinde büyük katkı sağlar bunun yanında ders kitabının ölçme ve değerlendirme bölümleri öğretmenlerin öğrencileri daha tarafsız şekilde değerlendirmesine olanak verir ve ders süresinin etkili bir şekilde kullanılmasını sağlar (Cemaloğlu, 2003).

Öğretmen bütünlüğü yakalayarak daha planlı ders işleyebilir, öğretmenin ders işlerken gözden kaçırdığı noktaları fark etmesini sağlar; konuların eksik anlatılmasına engel olur, öğretmenlerin yeni materyal geliştirmesine yardımcı olur (Kılıç ve Seven, 2002).

Ders Kitaplarının Öğrenciye Sağladığı Faydalar:

Ders kitabının öğrencilere bireysel, eğitimsel, sosyal ve ekonomik olmak üzere katkıları vardır. Bunlara ek olarak şunlar söylenebilir: Ders kitabı sözlü öğretimin boşluk ve eksiklerini giderir, konular ve bilgiler arasında bağlantı sağlar, öğrenilen bilgilerin tekrar gözden geçirilmesine olanak verir (Şahin, 2004).

Düzenli ve sistemli hazırlanmış bir kitap öğrencinin kitaba kısa sürede adapte olmasını sağlayarak bilgiye daha kolay erişmesine yardımcı olacaktır. Öğrencilerin derse hazırlıklı gelmelerine, geniş bilgilere özet halinde ulaşmalarına, grup çalışmalarından yararlanmalarına olanak verir. Öğrenciyi daha ayrıntılı bilgi edinebilmesi için çeşitli kaynaklara yöneltir (Küçükahmet, 2002).

2.3. Sosyal Bilgiler Ders Kitabı

Sosyal bilgiler temalı ders kitaplarına duyulan ilgi tüm dünya coğrafyasında her zaman için diğer konu alanı ders kitaplarından çok daha ön planda tutulmuştur. Hayat bilgisi, sosyal bilgiler, yurttaşlık bilgileri, insan hakları ders kitapları bu ilginin yoğunlaştığı ders materyalleridir. Ülkede yaşayan ve eğitim sürecinden geçen her bir bireyin temel bilgi, beceri, inanç, düşünüş, değer yargısı örüntüsü bu ders kitapları tarafından biçimlendiği için çeşitli toplum kesimleri, baskı grupları ve eğitim dünyası sosyal bilimlerle ilgili ders kitapları ile yakından ilgilenmektedir (Kabapınar, 2004).

Araştırmalar öğrencilerin sekizinci sınıfa kadar oluşturmuş oldukları algı ve tutumlarını bu dönemden sonra değiştirmelerinin hemen hemen mümkün olmadığını göstermektedir. Bu yüzden bu dönem çocukların kendilerine ve dünyalarına ait tutumlarının gelişimi için kritik bir dönemdir. Okuldaki dersler ve uygulamalarla gösterilen çabalar çocuk ve gençlerin gelişimi üzerinde büyük etki yaratmaktadır. Başarılı bir sosyal bilgiler eğitim programı ve kitabı hızla değişen bir toplum yapısı için gereken bilgi, beceri ve tutumları kazandırarak etkili vatandaşlar yetiştirme amacına hizmet etmelidir (Tertemiz vd., 2001)

Değişen ve gelişen bir dünya içinde bugün için kabul edilebilecek bir düşüncenin değer yargısının veya bakış açısının zaman içinde nasıl değişeceğini anlayabilmek oldukça zordur. Aynı coğrafya üzerindeki farklı ülkeler aynı ülke içerisinde farklı semtler arasındaki yaşam biçimi, düşünüş, inanış, davranış, değer yargıları, dünyayı yorumlayışı ve yaşamın önceliklerini belirleyiş noktalarında farklılıklar vardır. Bunlarla birlikte sosyal bilgilerin uğraşı olan insan ve toplumun gerçekliğine bir bütün olarak ulaşmak olanaksızlığı ve yapılacak araştırma sonuçlarının zaman içinde sosyo-ekonomik gelişmelerle değişebileceği göz önüne alınırsa sosyal bilimlerdeki olgulara mutlak doğru edasıyla yaklaşmak olanaksızdır. Bu nedenle yazılacak ders kitaplarında olay ve olgularla ilgili farklı bakış açıları, yorumları ve seçenekleri verilerek öğrencilerin kendi doğrularını bulmalarını sağlanmalıdır (Kabapınar, 2004).

Sosyal bilgiler dersinin temel amacı sosyal bilimler alanındaki kavramsal ve bilimsel gelişmelerin eğitim süreci içinde ele alınarak bireyin toplumda yetiştirilmesini ve geliştirilmesini sağlamaktır. Bu bakımdan sosyal bilgiler, ilköğretim programında yer alan en kapsamlı ve en temel derslerden biridir (Dönmez, 2003).

Altıncı sınıf döneminde ele alınacak sosyal bilgiler kitabında içerik çocuğun dünya görüşünü geliştirecek nitelikte olmalıdır. İçerik sunumu ve düzenlemede daha çok harita, grafik, tablo yorumlama, inceleme ve genellemelere varma, problem çözme ve alternatif çözüm önerileri sunma, sebep sonuç ilişkisi kurma, semboller kullanma, verilen bilgilerle ilgili harita kullanma, tablo oluşturma, grafik çizme, karşılaştırma yapma, farklı akıl yürütme yolları kullanma türünde etkinliklerle desteklenmelidir (Tertemiz vd., 2001).

Okullarda sosyal bilgiler öğretiminden en üst düzeyde faydalanabilmek için etkili bir öğretimin gerçekleştirilmesi gerekir. Bunun içerisinde eğitim sisteminin temel girdilerinden olan öğrenme-öğretme sürecinde yer alan araç gereçler arasında sosyal bilgiler ders kitabının önemli bir yeri vardır. Sosyal bilgilerin çocukların kişilik gelişimindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda da sosyal bilgiler ders kitabı önem arz eder. Sosyal bilgiler ders kitabı, geçmiş şimdi ve gelecek; gelenekler, değerler, roller, gruplar için denge ile ilgili pozitif ve negatif özellikleri içeren olayların görülmesini sağlar (Yanpar ve Yıldırım, 1999).

Öğrenci sosyal bilgiler ders kitabının içeriğindeki tarih konularıyla geçmişini, coğrafya konularıyla yaşadığı çevreyi, psikoloji konularıyla istek ve ihtiyaçlarını sosyoloji konularıyla yaşadığı topluma uyum sağlamayı, antropoloji konularıyla kültürün hayatını nasıl şekillendirdiğini, siyaset bilimi konularıyla kendisinin diğerleri üzerinde diğerlerinin de kendisi üzerinde yapabileceği etkiyi, ekonomi konuları ile de ekonomik açıdan nasıl desteklediğini öğrenir (Safran ve Ata, 2003).

2.4. Öğretmen Kılavuz Kitabı

Milli Eğitim Bakanlığı yönetmeliğinde (MEB, 1995) öğretmen kılavuz kitabının tanımı: İlgili öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda öğrencilere kazandırılmak istenen davranışları gerçekleştirmede öğretmenlere yardımcı olmak amacıyla hazırlanan basılı eserler olarak yapılmıştır. Bu bakımdan ders kitaplarının yanında öğretmenlere yardımcı olan en önemli kaynaklardan biridir. Her ders için ayrı öğretmen kılavuz kitabı hazırlanması gereklidir. Öğretmen kılavuz kitapları her ders için ayrı hazırlanacağı gibi birlikte de hazırlanabilir. Bu uygulamaya hangi derslerden başlanacağı ilgili birimlerce belirlenir, belirlenen dersler tebliğler dergisinde yayımlanır.

Kitapların hazırlanması ve gözden geçirilmesi ile ilgili esas ve usuller çerçevesinde hazırlanan öğretmen kılavuz kitapları, ilgili birimlerce 'Milli Eğitim Bakanlığı eğitim araçları inceleme yönetmeliği' hükümlerine göre incelenir. İnceleme sonunda eserler rapor ile birlikte başkanlığa sunulur (Akgün, 2012).

Öğretmen kitabı genel olarak: Sosyal bilgiler programının ve öğretmen kılavuz kitabının tanıtımına yönelik bilgiler, söz konusu üniteye ilişkin açıklayıcı bilgiler, ders kitabı sayfalarının ve ilgili açıklamaların bulunduğu bölüm ve ünite sonlarında öğretmene ek bilgi sağlayacak olan bilgi notları ve öğrenciyi değerlendirmeye yardımcı olacak ölçme değerlendirme ölçüt ve tabloları olarak dört bölümden oluşur (Oruç, 2012).

Öğretmen kılavuz kitapları dersin planlanmasından değerlendirilmesine kadar öğretim sürecine yön verebilir bu yüzden bu kitaplar hazırlanırken gerekli usuller göz önünde bulundurulmalıdır. İyi hazırlanmış öğretmen kılavuz kitabının özellikleri olarak;

Öğretmene dersi planlamada ve öğrencileri derse hazırlanmaya teşvik etmede rehberlik eder, ders kitabının öğrencilere nasıl daha verimli şekilde kullanılabilabileceğine dair bilgiler sunar, konuların nasıl ve ne kadar sürede işleneceği belirttiği için öğretmen konuları işlerken hangi etkinliklere yer vermesi gerektiğini ve konuların ne kadar sürede işleyebileceğini düşünmek mecburiyetinde kalmaz. Dersin amaçlarının neler olduğunu hatırlatır, konudaki önemli noktaları hatırlatarak plan aksamasını önler, derste kullanılacak farklı etkinlikler sunar; etkinliklerin planlanması ile ilgili yol gösterir, öğretmen şartlara bağlı olarak istediği etkinliği seçebilir. Öğrencilerin ilgisini derse çekmekte kullanılacak çeşitli hikâyeler, fıkralar ve sorular sunar, kaynaklar gösterip konuların daha etkili işlenmesini sağlar. Öğrenci başarısının değerlendirilmesinde öğretmene hazır sorular sunar. Derste kullanılacak araç gereçlere ve bu araç gereçlerin nasıl kullanılacağına dair bilgiler verir, iyi bir planlama yapıldığında sınıfta disiplinin sağlanmasına yardımcı olur (Kılıç ve Seven, 2007).

2.5. Öğrenci Çalışma Kitabı

Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar ve açıklamalar doğrultusunda dersin öğrenilmesini kolaylaştıracak ve öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olacak çeşitli örnekler, alıştırmalar, kaynaklar ve etkinlikleri kapsayan basılı eserlerdir. Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrenci ilgisini çekecek örneklere yer verilir. Konu işlendikten sonra o konuda amaçlanan bilgi, beceri ve tutumların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçen değerlendirme soruları bulunur (Ulusoy, 2011).

Öğrenci çalışma kitabı, öğrencilerin kazanımları edinmeleri için ekstra etkinliklerin yer aldığı araştırma ve ödevler ile ilgili çalışmaların olduğu ders kitabının tamamlayıcısı konumunda olan yardımcı kitaptır. Öğrencilerin öz değerlendirme ve grup öz değerlendirme yapabileceği bu kitapta çok sayıda etkinlik bulunmakta ve öğrenciler bu etkinlikler ile araştırma ve düşünmeye zorlanmaktadır (Oruç, 2012).

Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge'de (MEB, 2007) öğrenci çalışma kitabında olması gereken hususlara yer verilmiştir. Bu hususlar:

a) *Öğretim programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasında yardımcı olacak ve öğrenmeyi pekiştirecek unsurlara yer verilir.*

b) *Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrencinin ilgisini çekecek çeşitli örnekler bulunur.*

c) Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici ve günlük hayatla ilgisini kurabileceği çalışmalara ağırlık verilir.

d) Dersin özelliğine göre her konu işlendikten sonra o konuda amaçlanan bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçen çalışmalara ve değerlendirmelere yer verilir.

e) Konular, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak ve ilgisini çekecek grafik, şekil, resim, fotoğraf, harita, karikatür gibi görsel öğelerle desteklenir.

f) Öğrencilerin yeteneklerini geliştirmede yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen konular ve ünitelerle ilgili internet adresleri ve okuma kaynaklarına yer verilir.

g) Dersin özelliğine göre uygulama ve işlem sonucunun yazılacağı çizelgelere, bilgi ve veri tablolarına, şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plan, resim, levha, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara; bazı ünite konularında kullanılmak üzere videokaseti, ses kaseti, slâyt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri öğretimi destekleyici materyallere yer verilebilir.

h) Dersin özelliğine göre soru-cevap, doğru-yanlış, çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma, bireysel ve grup çalışmaları, canlandırma, tablo tamamlama, cümle tamamlama gibi yöntem, teknik ve etkinliklere de yer verilir.

i) Dersin özelliğine göre inceleme, gezi, gözlem, deney ve uygulamalarla ilgili yapılacak ön hazırlıklara, alınacak sağlık ve güvenlik tedbirlerine, izlenecek iş ve işlem basamaklarına, zaman ve malzeme tasarrufu bakımından uyarılara, her işlem basamağında öğrencilerle öğretmenin kuracağı iletişime, sonuca ulaşmak açısından önemli yönlendirici tedbirlere ve hangi unsurların özellikle irdeleneceğiyle ilgili bilgilere yer verilir.

2.6. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Sosyal bilgiler ders kitapları araştırmacılar tarafından çeşitli boyutlarıyla incelenmiştir.

Daşcan (2000) “İlköğretim 6. ve 7. Sınıflarda Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğrenci Başarısına Etkisi Konusunda Uzman, Denetçi, Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Nelerdir” başlıklı çalışmayı, Ankara merkez ilçelerinde görev yapan 10 denetçi, 54 uzman, 15 okul müdürü ve 160 öğretmenin görüşlerini değerlendirerek gerçekleştirmiştir. Çalışmada, ders kitaplarının öğrenci başarısına etkisi araştırılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla 30 soruluk anket geliştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, görüşlerine başvuru alan kişiler ders kitaplarının öğrenci başarısını etkilediğini düşünmektedirler. Uzman, denetçi, yönetici ve öğretmenler var olan sosyal bilgiler ders kitaplarının öğrenci başarısına etkisi konusundaki görüşleri arasında anlamlı farklar vardır.

Esmertaş (2000) “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Değerlendirilmesi (Mersin İlinde Bir Araştırma)” başlıklı çalışmada da, Mersin ilinde görev yapan 86 öğretmenden veri toplanmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla geliştirilen anket formu, 43 beşinci sınıf öğretmeni ve 43 dördüncü sınıf öğretmenine uygulanmış, araştırma bulgularına göre, sosyal bilgiler ders kitabını değerlendiren öğretmenlerin kıdemi arttıkça ders kitaplarına ilişkin daha olumlu görüş bildirmişlerdir. Ancak eğitim fakültesinden mezun olan öğretmenlerin, diğer üniversite mezunlarına göre ders kitabına ilişkin daha olumsuz düşündükleri ortaya çıkmıştır. Görüşlerine başvuru alan öğretmenler, ders kitaplarında dini inançlar ve mezhepler arasında ayırım yapıldığını, evrensel değerlere yer verilmediğini ve cinsiyet farkı gözetildiğini düşünmektedir. Ayrıca, öğretmenler ders kitaplarının içeriğine ilişkin olarak da bir önceki sınıf konuları ile bağlantısı olmadığı, bir sonraki sınıfa hazırlamadığı, cümle yapısının ve uzunluğunun öğrenci kavrama düzeyine uygun olmadığı konularında görüş birliğindedirler.

Yılmaz (2000) “Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarına Ulaşma Düzeyi” adlı çalışmada sosyal bilgiler dersinin ilköğretimin ikinci kademesine göre, birinci kademe daha yüksek başarı elde ettiği sonucuna ulaşmıştır. Sosyal bilgiler dersi programının, içerik açısından öğrencide olması gereken birçok davranışı hedeflediği vurgulanmıştır. Program bu açıdan olumludur; fakat uygulama aşamasında bazı eksiklikler saptanmıştır. Bu eksiklikler araç-gereç durumundan, dersin işleniş yöntemlerinden, bireyin ve ortamın fiziki ve psikolojik şartları gibi etkenlerden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda ilk olarak yapılması gereken ders programının uygulama aşamasında yapılacak düzenlemeler olacaktır (Algan, 2008, s. 42).

Seven (2001) “İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” başlıklı araştırmasında, 7 değişik ilde bulunan 18 ilköğretim okulunun 4, 5, 6 ve 7. sınıflarında okuyan 2757 öğrenci ile bu öğrencilerin sosyal bilgiler dersine giren 60 öğretmenden veri toplamıştır. Araştırma bulgularına göre, öğretmenler öğrencilere oranla Sosyal bilgiler ders kitaplarına daha eleştirel bir gözle bakmışlardır. Bunun nedeni olarak; ders kitaplarını öğretmenlerin seçmeleri, öğretmenlerin deneyimleri, öğretmenlerin ders kitabını öğrenciye oranla daha çok incelemeleri, öğrencilerin başarı durumları, sosyal bilgiler ders kitaplarının öğrenciler tarafından kullanım şekli gibi nedenlerle açıklanmıştır.

Evin ve Kafadar (2004) “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi” başlıklı çalışmalarında tarama modelini kullanarak, ulusal ve evrensel değerleri belirten ifadeleri tespit etmede gözlem formu geliştirmişlerdir. Araştırmadaki çalışma evrenini 1998 tarih ve 2487 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanan ve halihazırda uygulanmakta olan ilköğretim sosyal bilgiler Programı ile 1999 tarih ve 2503 sayılı Tebliğler Dergisi’nde MEB tarafından tavsiye edilen sosyal bilgiler ders kitapları oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda; birinci kademe sosyal bilgiler ders kitaplarında ulusal değerlere önem verildiği, ulusal ve evrensel değer kategorilerinin kullanılma sıklığı açısından kademeler arasında farklılıklar olduğu, ilköğretim sosyal bilgiler programında, ders kitaplarına göre ulusal ve evrensel değer kategorilerinin daha dengeli dağılım gösterdiği sonuçlarına varmışlardır.

Tay (2005) ‘‘Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri’’ başlıklı çalışmasında ders kitaplarında öğrenme stratejilerinin öğrencilere hazır verilmesinin, öğrencilerin bu stratejileri kullanabilmelerine olanak sağlayacağını belirtmiştir. Bunu sağlamanın başka bir yolunun da ders kitaplarının öğrenme stratejileri ile düzenlenmesi olduğunu ve öğrenme stratejileriyle donatılan sosyal bilgiler ders kitaplarının, öğrencilerin öğrenme düzeylerini artıracığı sonucuna ulaşmıştır.

Mentiş Taş, (2007) ‘‘Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi’’ başlıklı çalışmasının örneklemini, Konya il merkezinde bulunan 153 ilköğretim okulundan 76’sında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacının kendisi tarafından geliştirilmiş olan öğretmen anketi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; öğretmenler yeni sosyal bilgiler ders kitabını tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı, dil ve anlatım bakımından olumlu, içerik bakımından ise kısmen olumlu olarak değerlendirmişlerdir.

Öcal ve Yiğittir (2007) ‘İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi’ başlıklı çalışması sonucu şu bilgilere ulaşmıştır. Öğretmenlerin çoğunun okuttukları sosyal bilgiler ders kitaplarından memnun oldukları görülmüştür; fakat bir ülkenin geleceğini şekillendirecek olan çocuklarımızın yetişmesine katkı sağlayacak ders kitap programlarının tam olarak uygulanmasında başrolü oynayacak olan kaynak ve materyal özelliği taşıyan ders kitaplarından tüm öğretmenlerin %100’lere yakınının memnun kalması beklenmelidir. Bunun için yeni uygulamaya başlanan yapılandırmacı yaklaşımın tanıtımının tüm öğretmenlere gerek hizmet içi eğitim yoluyla gerekse basılı yayınlarla ve televizyonla sağlanması gerekmektedir. Ayrıca genel çerçeveleriyle yapılmış olan bu araştırmanın daha özele inilerek, sorunların tespit edilmesine ve çözüm yollarının saptanmasına çalışılmalıdır.

Kulantaş (2007) yaptığı araştırmasında, İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler derskitabı, çalışmakitabı, öğretmen kılavuz kitabının, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri doğrultusunda genel değerlendirmeler yapmak; ilgili kitapların eksik, hatalı yönlerinin belirlenerek daha etkin daha verimli hale getirilmesi ve bu kitapların hazırlanmasına katkı sağlamayı amaçlamıştır. Araştırmasında betimsel yöntem kullanmıştır. Veri toplama aracı olarak öğretmen, öğrenci ve veli anketleri uygulamıştır. Araştırmasını Ankara ili Keçiören ve Haymana ilçelerindeki ilköğretim okullarında 2005-2006 eğitim öğretim yılında gerçekleştirmiştir. Araştırma neticesinde sosyal bilgiler ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarında içerik, fiziksel ve görsel özellikler, dil ve anlatım ile ölçme ve değerlendirme boyutları ile ilgili olarak eksiklikler tespit etmiştir .Bu eksiklerin giderilmesi için önerilerde bulunmuştur.

Çetin (2008) araştırmasında 2005 yılındaki sosyal bilgiler programına uygun olarak hazırlanan altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabının hazırlık çalışmaları, değerlendirme soruları, bilimsel içerik, dil/anlatım, görsel düzen, fiziksel yapı, gerekli öğeler ve yardımcı materyaller açısından öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu araştırma kapsamında 117 sosyal bilgiler öğretmenine anket uygulanmıştır. Yapılan araştırma sonucunda öğretmenler 6. sınıf sosyal bilgiler ders

kitabını hazırlık çalışmaları ve yardımcı materyaller açısından yetersiz bulurken bilimsel içerik dil ve anlatım, görsel düzen, fiziksel yapı açısından yeterli bulunmuşlardır.

Akbuğa (2010) ‘‘İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri’’ adlı çalışmada sosyal bilgiler ders kitabına dair bilimsel içerik, dil anlatım, görsel düzen ve biçimsel özellikleri açısından öğretmen görüşlerinin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. 183 öğretmene anket uygulanmış ve araştırma neticesinde kitap bilimsel içerik, dil anlatım ve görsel düzen ve biçimsel özellikler bakımından yeterli bulunmuştur.

Ertürk ve Güler (2017) ‘‘5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Muğla İli Örneği)’’ adlı çalışmasında, sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme değerlendirme kazanımları ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma 2014- 2015 yılları arasında Muğla merkez ve ilçelerindeki 100 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmış, ‘‘yeterli’’ sonuçlarının daha yüksek olduğu neticesine ulaşılmıştır.

Zogo (2016) ilkokul 4. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayanarak 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan Atatürkçülük kazanımlarını değerlendirmektedir. Çalışmada Atatürkçülük kazanımları ile diğer değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Araştırma İstanbul ili Küçükçekmece ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokullarda görev yapan 155 sınıf öğretmenine uygulanan anket verilerine dayanmaktadır. Aile araştırmanın neticesinde Atatürkçülük kazanımları ile diğer değişkenler (ders kitabı, öğretmen özellikleri, derslerde kullanılan yöntem ve teknikler, derslerde kullanılan araç-gereçler) arasındaki ilişki incelenerek sonuç ve öneriler sunulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu araştırmanın yöntemi tarama yöntemlerinden genel tarama yöntemidir. Genel tarama yöntemi; çok sayıda elemandan oluşan evrende, evren hakkında genel bir yargıya varabilmek için evrenden alınacak örnek grup veya örneklem üzerinden yapılan tarama çeşididir (Karasar, 2016).

Araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak yapılmıştır. Araştırmada Konya merkez ilçelerinde görev yapan 132 öğretmene ulaşılmış olup bu öğretmenlerin 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının; Tasarım, Görsel Düzen ve Fiziksel Yapı, İçerik ve Dil ve Anlatım ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın katılımcı grubunu, 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında Konya İli merkez ilçelerinden rast gele seçilen 48 Ortaöğretim Okulunda görevine devam eden 132 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada olasılıklı olmayan örnekleme yöntemine başvurularak ulaşılmaya kolay olan öğretmenler hedeflenmiştir. Olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemine başvurularak evreni en iyi temsil edecek kesime ulaşmaya çalışılmıştır. Bunun için amaçlı örnekleme türlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ait görüşleri incelenen bu araştırmanın kapsamında dikkate alınacak ölçütler şunlardır:

1. 2016-2017 Eğitim-Öğretim 6. Sınıf Sosyal bilgiler dersine giriyor olmak.
2. 2016-2017 Eğitim Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 29.11.2013 tarih ve 175 sayılı kararıyla 2014-2015 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle kabul edilmiş olan 6. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitabını kullanıyor olmak.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik durumlarına ait bilgiler aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Verileri

		N	%
Cinsiyet	Kadın	58	43,9
	Erkek	74	56,1
	Toplam	132	100,0
Yaş	28-35	23	17,4
	36-42	36	27,3
	42 ve üstü	73	55,3
	Toplam	132	100,0
Eğitim Durumu	Lisans	119	90,2
	Yüksek Lisans	12	9,1
	Doktora	1	0,8
	Toplam	132	100,0
Kıdem	0-7	10	7,6
	8-14	15	11,4
	15-22	48	36,4
	23 ve üstü	59	44,7
	Toplam	132	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan 132 katılımcıdan 58 (%43,9)’i kadın, 74 (%56,1)’i erkektir. Katılımcıların Eğitim Durumu lisans olan 119 (%90,2), yüksek lisans olan 12 (%12,1) ve doktora (%0,8)’dir. Katılımcıların yaşları 28-35 arasında olan 23 (%17,4), 36-42 arasında olan 36 (%27,3) ve 42 ve üstü olan 73 (%55,3) kişi vardır. Ayrıca, katılımcıların Kıdem yılları 0-7 arasında olan 10 (%7,6), 8-14 arasında olan 15 (%11,4), 15-22 arasında olan (%36,4) ve 23 ve üstü olan 59 (%44,7) öğretmen katılımcı grubunda mevcuttur.

3.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Mentiş-Taş (2007) tarafından geliştirilen, 52 maddeden oluşan (Ek-1) bir öğretmen anketi kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formunda; Cinsiyet, Yaş, Eğitim Durumu, Kıdemi gibi demografik bilgiler içeren sorular yer almaktadır.

Öğretmen Anketi; ‘‘Tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı’’, ‘‘içerik’’ ve ‘‘Dil ve anlatım’’ olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Mentiş Taş (2007) tarafından yapılan çalışmada ‘Tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapı’ boyutuna ilişkin Cronbach Alpha Güvenirlik katsayısını .92, ‘içerik’ boyutuna ilişkin güvenirlik katsayısını .91,

‘dil ve anlatım’ boyutuna ilişkin güvenilirlik katsayısını .92 bulmuştur. Anketin cevaplanmasında ‘‘Tamamen Katılıyorum’’, ‘‘ Kısmen Katılıyorum’’ ve ‘‘ Hiç Katılmıyorum’’ şeklinde 3'lü likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Alfa katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı olarak da ölçeğin güvenilirlik durumu aşağıda verilmiştir

$0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Cronbach, 2004).

Verilerin analizinde; bilgisayarlı istatistik paket programı olan SPSS 22 programından yararlanılmış, ölçeğin kişisel bilgi formunda yer alan katılımcıların genel özelliklerinin saptanabilmesi ve verilen cevapların belirlenebilmesi için madde bazında frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır.

Tablo 3.2. Ölçeğin Boyutlarına İlişkin Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı Değerleri

	Cronbach Alpha değeri
Tasarım /Görsel/ Düzen/ Fiziksel Yapı	.85
İçerik	.88
Dil ve Anlatım	.99
Ölçeğin Tamamına Ait	.95

Tablo 2’de görüldüğü üzere bu çalışma ile ulaşılan verilerin analizi sonrasında ölçeğin alt boyutlarına ve tamamına ait ulaşılan Cronbach Alpha değerleri şöyledir; Tasarım /Görsel/ Düzen/ Fiziksel Yapı= .85; İçerik=.88, 4. Dil ve Anlatım=.99 ve ölçeğin tamamına ait=.95 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlardan hareketle ‘‘6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı ve Tutum Ölçeği’’nin bu çalışma için kullanılabilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde öğretmenlerin tasarım, görsel düzen ve fiziksel yapı, içerik, dil ve anlatım boyutlarına ilişkin görüşlerini yansıtan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmenlerin Tasarım-Görsel Düzen ve Fiziksel Yapı İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular,

Sıra no	Tasarım-Görsel Düzen-Fiziksel Yapı	Tamamen katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Hiç katılmıyorum	
		f	%	f	%	f	%
1	Kitabın kapak tasarımı dersin içeriğine uygundur.	87	65.9	32	24.2	13	9.8
2	Kitabın boyutu öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur.	99	75	29	22	4	3
3	Kitapta kullanılan renkler ilgi çekicidir.	73	55.3	49	37.1	10	7.6
4	Kitapta kullanılan resimler gözün kolaylıkla algılayabileceği şekilde hazırlanmıştır.	85	64.4	33	25.0	14	10.6
5	Kitabın sayfalarında kullanılan öğeler birbirleriyle bütünlük oluşturmaktadır.	60	45.5	60	45.5	11	8.3
6	Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar öğrencinin gelişim seviyesine uygundur.	57	43.2	63	47.7	12	9.1
7	Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar sayfaya uygun yerleştirilmiştir.	80	60.6	37	28.0	15	11.4
8	Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tabloların altında açıklamalara yer verilmiştir.	85	64.4	38	28.8	9	6.8
9	Kitapta kullanılan yazı puntosu öğrenci seviyesine uygundur.	108	81.8	24	18.2	-	-
10	Kitaptaki yazının baskısı; açık, net ve anlaşılırdır.	102	77.3	26	19.7	4	3
11	Kitapta kullanılan başlık ve dipnotlar normal yazılardan ayırt edilebilecek koyulukta ve farklı yazı karakteri ile yazılmıştır.	94	71.2	35	26.5	3	2.3
12	Kitaptaki başlıklar dikkat çekici ve anlaşılırdır.	79	59.8	46	34.8	7	5.3
13	Kitapta kullanılan kâğıt ve karton kalitelidir.	98	74.2	28	21.2	6	4.5
14	Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır.	46	34.8	70	53.0	16	12.1
15	Kitabın ön kapağında kullanılan okul türü, sınıfı, basım yeri ve yazarlar açıkça yazılmıştır.	116	87.9	13	9.8	3	2.3
16	Kitabın ön kapağı ilgi çekicidir.	53	40.2	70	53.0	9	6.8
17	Kitabın iç kapağı dış kapakla uyumludur ve gerekli bilgiler vardır.	81	61.4	48	36.4	3	2.3
18	Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların hepsini kapsamaktadır.	23	17.4	82	62.1	27	20.5
19	Kaynakça bölümü yeterlidir.	84	63.6	43	32.6	5	3.8

Tablo 3'te sosyal bilgiler 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının tasarım-görsel düzen-fiziksel yapı boyutuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde “kitabın kapak tasarımı dersin içeriğine uygundur” maddesine öğretmenlerin % 65.9'u tamamen katılıyorum, % 24.2'si kısmen katılıyorum, % 9.8 hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitabın kapak tasarımının dersin içeriğine uygun olduğu çıkarımı yapılabilir.

“Kitabın boyutu öğrencilerin gelişim seviyesine uygundur.” maddesinde öğretmenlerin % 75'i tamamen katılıyorum, % 22'si kısmen katılıyorum, % 3' ü de hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitabın boyutunun öğrencilerin gelişim seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

“Kitapta kullanılan renkler ilgi çekicidir.” maddesine öğretmenlerin % 55.3'ü tamamen katılıyorum, % 37.1 kısmen katılıyorum, % 7.6'sı hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta kullanılan renklerin ilgi çekici olduğunu söylemek mümkündür.

“Kitapta kullanılan resimler gözün kolaylıkla algılayabileceği şekilde hazırlanmıştır.” maddesine öğretmenlerin % 64.4'ü tamamen katılıyorum, % 25'i kısmen katılıyorum, % 10.6'sı hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta kullanılan resimleri gözün kolaylıkla algılayabileceği şekilde hazırlandığını söylenebilir.

“Kitabın sayfalarında kullanılan öğeler birbiriyle bütünlük oluşturmaktadır.” maddesine öğretmenlerin % 45.5'i tamamen katılıyorum, % 45.5'i kısmen katılıyorum, % 8.3'ü hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara baktığımızda kitabın sayfalarında kullanılan öğelerin yeterli bir bütünlük oluşturmadığı sonucuna ulaşılabilir.

“Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar öğrencinin gelişim seviyesine uygundur.” maddesine öğretmenlerin % 43.2'si tamamen katılıyorum, % 47.7'si kısmen katılıyorum, 9.1'i de hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitaptaki resim, grafik, şekil ve tabloların öğrencinin gelişim seviyesine yeteri kadar uygun olmadığı söylenebilir.

“Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar sayfaya uygun yerleştirilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 60.6'sı tamamen katılıyorum, % 28'i kısmen katılıyorum, % 11.4'ü ise hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara göre resim, grafik, şekil ve tabloların sayfaya uygun yerleştirildiği çıkarımına varılabilir.

“Kitaptaki resim, grafik, şekil ve tabloların altında açıklamalara yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 64.4'ü tamamen katılıyorum, % 28.8'i kısmen katılıyorum, % 6.8'i de hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakılarak kitaptaki resim, grafik, şekil ve tabloların altındaki açıklamaların yeterli olduğu çıkarımına ulaşılabilir.

“Kitapta kullanılan yazı puntosu öğrenci seviyesine uygundur.” maddesine öğretmenlerin % 81.8'i tamamen katılıyorum, % 18.2'si kısmen katılıyorum

demmiştir. Bu oranlara bakıldığında kullanılan yazı puntosunun öğrenci seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

“Kitaptaki yazının baskısı; açık, net ve anlaşılırdır.” maddesine öğretmenlerin %77.3’ü tamamen katılıyorum, %19.7’si kısmen katılıyorum, % 3’ü ise hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu oranlara bakıldığında kitaptaki yazının baskısının açık, net ve anlaşılır olduğunu söylemek mümkündür.

“Kitapta kullanılan başlık ve dipnotlar normal yazılardan ayırt edilebilecek koyulukta ve farklı yazı karakteri ile yazılmıştır.” maddesine öğretmenlerin % 71.2’si tamamen katılıyorum, % 26.5’i kısmen katılıyorum, % 2.3’ü ise hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu oranlara bakılarak kitapta kullanılan başlık ve dipnotların normal yazılardan ayırt edilebildiği söylenebilir.

“Kitaptaki başlıklar dikkat çekici ve anlaşılırdır.” maddesine öğretmenlerin % 59.8’i tamamen katılıyorum, % 34.8’i kısmen katılıyorum, % 5.3’ü de hiç katılmıyorum demmiştir. Bu oranlara bakılarak kitaptaki başlıkların dikkat çekici ve anlaşılır olduğu sonucuna ulaşılabilir.

“Kitapta kullanılan kağıt ve karton kalitelidir.” maddesine öğretmenlerin % 74.2’si tamamen katılıyorum, % 21.2’si kısmen katılıyorum, % 4.5 hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu oranlara göre kitapta kullanılan kâğıt ve kartonun kaliteli olduğu söylenebilir.

“Kitabın cildi oldukça dayanıklıdır.” maddesine öğretmenlerin % 38.4’ü tamamen katılıyorum, % 53’ü kısmen katılıyorum, % 12.1’i ise hiç katılmıyorum demmiştir. Bu oranlara bakılarak kitabın cildinin dayanıklı olmadığı çıkarımı yapılabilir.

“Kitabın ön kapağında kullanılan okul türü, sınıfı, basım yeri ve yazarlar açıkça yazılmıştır.” maddesine öğretmenlerin % 87.9’u tamamen katılıyorum, % 9.8’i kısmen katılıyorum, % 2.3’ü hiç katılmıyorum demmiştir. Bu oranlara bakıldığında kitabın ön kapağındaki bilgilerin yeterli olduğu sonucu çıkarılabilir.

“Kitabın ön kapağı ilgi çekicidir.” maddesine öğretmenlerin % 40.2’si tamamen katılıyorum, % 53’ü kısmen katılıyorum, % 6.8’i hiç katılmıyorum demmiştir. Bu oranlara bakılarak kitabın ön kapağının yeteri kadar ilgi çekici olmadığı söylenebilir.

“Kitabın iç kapağı dış kapakla uyumludur ve gerekli bilgiler vardır.” maddesine öğretmenlerin % 61.4’ü tamamen katılıyorum, % 36.4’ü kısmen katılıyorum, % 2.3’ü de hiç katılmıyorum demmiştir. Bu oranlara bakıldığında kitabın iç kapağının dış kapak ile uyumlu olduğu ve gerekli bilgilerin olduğunu söylemek mümkündür.

“Sözlük kitapta yer alan yeni kavramların hepsini kapsamaktadır.” maddesine öğretmenlerin % 17.4’ü tamamen katılıyorum, % 62.1’i kısmen katılıyorum, %

20.5’i ise hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu oranlara bakıldığında sözlüğün kitapta yer alan kavramların hepsini kapsamadığı neticesine ulaşılabilir.

“Kaynakça bölümü yeterlidir.” maddesine öğretmenlerin % 63.6’sı tamamen katılıyorum, % 32.6’sı kısmen katılıyorum, % 3.8’i de hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu oranlara bakıldığında kaynakça bölümünün yeterli olduğu söylenebilir.

Tablo 4.2. Öğretmenlerin İçerik İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sıra No	İÇERİK	Tamamen katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
		<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
20	İçerik sosyal bilgiler programına göre düzenlenmiştir.	91	68.9	32	24.2	9	6.8
21	Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir	61	46.2	67	50.8	4	3
22	Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir.	38	28.8	87	65.9	7	5.3
23	Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur.	62	47	62	47.0	8	6.0
24	Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır.	82	62.1	46	34.8	4	3.0
25	Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır.	47	35.6	77	58.3	8	6.1
26	Konular, öğrencinin bilgi, beceri ve değer gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir.	44	33.3	77	58.3	11	8.3
27	Konular öğrencilerin problem çözüme ve karar verme yeteneğini geliştirecek niteliktedir.	29	22	87	65.9	16	12.1
28	Konularda güncel yaşamdan yeterince örnek verilmiştir.	33	25.0	81	61.4	18	13.6
29	İçerikte yer alan tarihi olgular ve kültürel miras somutlaştırılarak verilmiştir.	39	29.5	76	57.6	17	12.9
30	İçerikte yer alan coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur.	49	37.1	69	52.3	14	10.6
31	Konular birbirinin devamı olacak şekilde düzenlenmiştir.	34	25.8	72	54.5	26	19.7
32	Konular öğrenciyi araştırmaya sevk edecek şekilde ele alınmıştır.	24	18.2	88	66.7	20	15.2
33	Konular öğrencileri bağımsız ve yaratıcı düşünmeye sevk edecek şekilde işlenmiştir.	14	10.6	100	75.8	18	13.6
34	Konuların işleniş ile diğer sözel dersler arasında bağlantı kurulabilmektedir.	53	40.2	77	58.3	2	1.5
35	Konuların işlenişinde yapılabilecek etkinliklerle ilgili bilgi sunulmuştur.	61	46.2	69	52.3	2	1.5
36	Kitapta öğrencilerin konular ile ilgili daha ayrıntılı bilgi	39	29.5	85	64.4	8	6.1

	alabilecekleri gerekli kaynaklar belirtmiştir.						
37	Kitapta temel ekonomik kavramlara yer verilmiştir.	57	43.2	72	54.5	3	2.3
38	Konular günceldir ve hayata uygulanabilir niteliktedir.	46	34.8	71	53.8	15	11.4
39	Konular geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmaya yardımcı niteliktedir.	46	34.8	76	57.6	10	7.6
40	Kitapta kurumlar, gruplar ve bireyler arasındaki ilişkilere yer verilmiştir.	66	50	64	48.5	2	1.5
41	Kitapta demokratik bir toplumda iyi vatandaşlığı geliştirecek niteliklere yer verilmiştir.	78	59.1	53	40.2	1	0.8
42	Kitapta farklı kültürlerin, gelenek, görenek ve değerlerin anlaşılmasını sağlayan konulara yer verilmiştir.	69	52.3	60	45.5	3	2.3
43	Kitapta öğrencinin çevreye duyarlılığını artıracak konulara yer verilmiştir.	75	56.8	50	37.9	7	5.3

“İçerik Sosyal Bilgiler programına göre düzenlenmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 68.9’u tamamen katılıyorum, % 24.2’si kısmen katılıyorum, % 6.8’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında içeriğin sosyal bilgiler programına göre düzenlendiği söylenebilir.

“Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 46.2’si tamamen katılıyorum, % 50.8’i kısmen katılıyorum, % 3 hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına yeterince özen gösterilmediği çıkarımına ulaşılabilir.

“Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekecek niteliktedir.” maddesine öğretmenlerin % 28.8’i tamamen katılıyorum, 65.9’u kısmen katılıyorum, % 5.3’ü ise hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitabın içeriğinin öğrencinin ilgisini yeterince çekebilecek nitelikte olmadığını söylemek mümkündür.

“Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur.” maddesine % 47’si tamamen katılıyorum, % 47’si kısmen katılıyorum, % 6’sı hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta kullanılan kavramların sınıf düzeyine yeterince uygun olmadığı söylenebilir.

“Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır.” maddesine % 62.1’i tamamen katılıyorum, % 34.8’i kısmen katılıyorum, % 3’ü de hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitaptaki okuma parçalarının işlenen konu ile tutarlı olduğu sonucuna ulaşılabilir.

“Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır.” maddesine öğretmenlerin % 35.6’sı tamamen

katılıyorum, % 58.3'ü kısmen katılıyorum, % 6.1'i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimlerinin yeterince dikkate alınmadığı söylenebilir.

“Konular, öğrencinin bilgi, beceri ve değer gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 33.3'ü tamamen katılıyorum, % 58.3'ü kısmen katılıyorum, % 8.3'ü hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların öğrencinin bilgi, beceri ve değer gelişimine yeterince katkıda bulunacak şekilde düzenlenmediği söylenebilir.

“Konular öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek niteliktedir.” maddesine % 22'si tamamen katılıyorum, % 65.9'u kısmen katılıyorum, % 12.1'i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini yeterince geliştirecek nitelikte olmadığı çıkarımı yapılabilir.

“Konularda güncel yaşamdan yeterince örnek verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 25'i tamamen katılıyorum, % 61.4'ü kısmen katılıyorum, %13.6'sı hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konularda güncel yaşamdan yeterince örnek verilmediği söylenebilir.

“İçerikte yer alan tarihi olgular ve kültürel miras somutlaştırılarak verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 29.5'i tamamen katılıyorum, % 57.6'sı kısmen katılıyorum, % 12.9'u hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında içerikte yer alan tarihi olgular ve kültürel mirasın yeterince somutlaştırılarak verilmediğini söylemek mümkündür.

“İçerikte yer alan coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur.” maddesine öğretmenlerin % 37.1'i tamamen katılıyorum, % 52.3'ü kısmen katılıyorum, % 10.6'sı hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu oranlara bakıldığında içerikte yer alan coğrafya konularının öğrenci yaş düzeyine yeterince uygun olmadığı söylenebilir.

“Konular birbirinin devamı olacak şekilde düzenlenmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 25.8'i tamamen katılıyorum, % 54.5'i kısmen katılıyorum, % 19.7'si hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların birbirinin devamı olacak şekilde hazırlanmadığı sonucu çıkarılabilir.

“Konular öğrenciyi araştırmaya sevk edecek şekilde ele alınmıştır.” maddesine öğretmenlerin % 18.2'si tamamen katılıyorum, % 66.7'si kısmen katılıyorum, % 15.2'si hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların öğrenciyi araştırmaya sevk edecek şekilde ele alınmadığı söylenebilir.

“Konular öğrencileri bağımsız ve yaratıcı düşünmeye sevk edecek şekilde işlenmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 10.6'sı tamamen katılıyorum, % 75.8'i kısmen katılıyorum, %13.8'i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların öğrenciyi bağımsız ve yaratıcı düşünmeye sevk edecek şekilde işlenmediği sonucuna ulaşılabilir.

“Konuların işlenişi ile diğer sözel dersler arasında bağlantı kurulabilmektedir.” maddesine öğretmenlerin % 40.2’si tamamen katılıyorum, % 58.3’ü kısmen katılıyorum, % 1.5’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların işlenişi ile diğer sözel dersler arasında yeterince bağlantı kurulmadığı söylenebilir.

“Konuların işlenişinde yapılabilecek etkinliklerle ilgili bilgi sunulmuştur.” maddesine öğretmenlerin % 46.2’si tamamen katılıyorum, % 52.3’ü kısmen katılıyorum, % 1.5’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların işlenişinde yapılacak etkinliklerle ilgili yeterince bilgi sunulmadığını söylemek mümkündür.

“Kitapta öğrencilerin konular ile ilgili daha ayrıntılı bilgi alabilecekleri gerekli kaynaklar belirtmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 29.5’i tamamen katılıyorum, % 64.4’ü kısmen katılıyorum, % 6.1’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta öğrencilerin konu ile ilgili ayrıntılı bilgi alabilecekleri gerekli kaynaklara yeterince yer verilmediği söylenebilir.

“Kitapta ekonomik kavramlara yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 43.2’si tamamen katılıyorum, % 54.5’i kısmen katılıyorum, % 2.3’ü hiç katılmıyorum cevabını vermiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta ekonomik kavramlara yeterince yer verilmediği çıkarımı yapılabilir.

“Konular günceldir ve hayata uygulanabilir niteliktedir.” maddesine öğretmenlerin % 34.8’i tamamen katılıyorum, % 53.8’i kısmen katılıyorum, % 11.4’ü hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların yeterince güncel olmadığı ve hayata yeterince uygulanabilir nitelikte olmadığı söylenebilir.

“Konular geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmaya yardımcı niteliktedir.” maddesine öğretmenlerin % 34.8’i tamamen katılıyorum, % 57.6’sı kısmen katılıyorum, % 7.6’sı hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konuların geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmaya yeterince yardımcı olacak nitelikte olmadığı neticesine varılabilir.

“Kitapta kurumlar, gruplar ve bireyler arasındaki ilişkilere yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 50’si tamamen katılıyorum, % 48.5’i kısmen katılıyorum, % 1.5’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta kurumlar, gruplar ve bireyler arasındaki ilişkilere yer verildiği söylenebilir.

“Kitapta demokratik bir toplumda iyi vatandaşlığı geliştirecek niteliklere yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 59.1’i tamamen katılıyorum, % 40.2’si kısmen katılıyorum, % 0.8’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta demokratik bir toplumda iyi vatandaşlığı geliştirecek niteliklere yer verildiğini söylemek mümkündür.

“Kitapta farklı kültürlerin gelenek, görenek ve değerlerin anlaşılmasını sağlayan konulara yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 52.3’ü tamamen katılıyorum, % 45.5’i kısmen katılıyorum, % 2.3’ü hiç katılmıyorum demiştir. Bu

oranlara bakıldığında kitapta farklı kültürlerin gelenek, görenek ve değerlerin anlaşılmasını sağlayan konulara yer verildiği söylenebilir.

“Kitapta öğrencinin çevreye duyarlılığını artıracak konulara yer verilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 56.8’i tamamen katılıyorum, % 37.9’u kısmen katılıyorum, % 5.3’ü ise hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta öğrencinin çevreye duyarlılığını artıracak konulara yer verildiği sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 4.3. Öğretmenlerin Dil ve Anlatım İle İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sıra no	Dil Anlatım	Tamamen Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Hiç Katılmıyorum	
		f	%	f	%	f	%
44	Ders kitabının akıcı ve anlaşılır bir dili vardır.	70	53	50	37.9	12	9.1
45	Konu anlatımında noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur.	106	80.3	26	19.7		
46	Konu anlatımında kullanılan sözcükler öğrenci seviyesine uygundur.	82	62.1	43	32.6	7	5.3
47	Cümle uzunlukları öğrenci seviyesine uygundur.	70	53.0	50	37.9	12	9.1
48	Cümle yapıları öğrenci seviyesine uygundur.	74	56.1	51	38.6	7	5.3
49	Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.	87	65.9	35	26.5	10	7.6
50	Konu anlatımında paragraflar arasında bağlantılar açık şekilde kurulmuştur.	76	57.6	51	38.6	5	3.8
51	Konular betimleme, açıklama ve öyküleme anlatım şekilleri kullanılarak yazılmıştır.	57	43.2	64	48.5	11	8.3
52	Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir.	73	55.3	46	34.8	13	9.8

“Ders kitabının akıcı ve anlaşılır bir dili vardır.” maddesine öğretmenlerin % 53’ü tamamen katılıyorum, % 37.9’u kısmen katılıyorum, % 9.1’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında ders kitabının akıcı ve anlaşılır bir dili olduğunu söylemek mümkündür.

“Konu anlatımında noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur.” maddesine öğretmenlerin % 80.3’ü tamamen katılıyorum, % 19.7’si kısmen katılıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konu anlatımında noktalama ve yazım kurallarına uyulduğu neticesine ulaşılabilir.

“Konu anlatımında kullanılan sözcükler öğrenci seviyesine uygundur.” maddesine öğretmenlerin % 62.1’i tamamen katılıyorum, % 32.6’sı kısmen katılıyorum, % 5.3’ü hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konu anlatımında kullanılan sözcüklerin öğrenci seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

“Cümle uzunlukları öğrenci seviyesine uygundur.” maddesine öğretmenlerin % 53’ü tamamen katılıyorum, % 37.9’u kısmen katılıyorum, %9.1’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında cümle uzunluklarının öğrenci seviyesine uygun olduğu sonucu çıkarılabilir.

“Cümle yapıları öğrenci seviyesine uygundur.” maddesine öğretmenlerin % 56.1’i tamamen katılıyorum, % 38.6’sı kısmen katılıyorum, % 5.3’ü hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında cümle yapılarının öğrenci seviyesine uygun olduğu söylenebilir.

“Kullanılan dil sınıf seviyesine uygundur.” maddesine öğretmenlerin % 65.9’u tamamen katılıyorum , % 26.5’i kısmen katılıyorum, % 7.6’sı hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kullanılan dilin sınıf seviyesine uygun olduğu çıkarımı yapılabilir.

“Konu anlatımında paragraflar arasında bağlantılar açık şekilde kurulmuştur.” maddesine öğretmenlerin % 57.6’sı tamamen katılıyorum, % 38.6’sı kısmen katılıyorum, % 3.8’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında konu anlatımında paragraflar arası bağlantıların açık şekilde kurulduğu söylenebilir.

“Konular betimleme, açıklama ve öyküleme anlatım şekilleri kullanılarak yazılmıştır.” maddesine öğretmenlerin % 43.2’si tamamen katılıyorum, % 48.5’i kısmen katılıyorum, % 8.3’ü hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakılacak olursa konuların yazımında betimleme, açıklama ve öyküleme anlatım şekilleri yeterince kullanılmamıştır.

“Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir.” maddesine öğretmenlerin % 55.3’ü tamamen katılıyorum, 34.8’i kısmen katılıyorum, % 9.8’i hiç katılmıyorum demiştir. Bu oranlara bakıldığında kitapta yabancı kelimelerin Türkçe okunuşlarının yanında gösterildiği sonucu çıkarılabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmanın amacı; 6. sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretim programına göre hazırlanmış, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından basılmış 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı, içerik ve dil ve anlatım özellikleri açısından görüşlerinin ortaya konulmasıdır.

Kitabın tasarım görsel düzen ve fiziksel yapı özelliklerine verilen cevaplar incelendiğinde ankete katılan öğretmenlerin bu özellikleri (1,2,3,4,7,8,9,10,11,12,13,15,17. ve 19. maddeleri) genel olarak olumlu buldukları; fakat, (5,6,14,16. ve 18. maddeler) kitabın sayfalarında kullanılan öğeler birbiri ile bütünlük oluşturmaktadır, kitaptaki resim, grafik, şekil ve tablolar öğrencinin gelişim seviyesine uygundur, kitabın cildi oldukça dayanıklıdır, kitabın ön kapağı ilgi çekicidir ve sözlük kitapta yer alan yeni kavramların hepsini kapsamaktadır maddelerini yeterli bulmamışlardır. Oysa öğrenci ders kitabında ilk olarak kapakla karşılaştığı için çekici bir kapak tasarımının olması kitabın uyandırdığı ilk izlenim açısından çok önemlidir. Bir kitabın içeriği ne kadar yararlı bilgiler ile dolu olursa olsun fiziksel yapısı, kitapta bulunan grafik, şekil ve tablolar öğrencinin ilgisini çekmiyorsa öğretimde etkili şekilde kullanılması zorlaşır (Kılıç ve Seven, 2002). Bunun yanında ders kitapları öğrencinin her zaman yanında taşıdığı kaynaklar olduklarından sağlam ve düzenli şekilde ciltlenmesi büyük önem taşır (Ablak, 2013). Mentiş Taş (2007) yaptığı araştırmasında sosyal bilgiler ders kitabının genel olarak tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı özelliklerini olumlu olarak değerlendirmiştir. Bu sonuç araştırmanın bu konudaki bulgusunu destekler niteliktedir.

Kitabın içerik özelliklerine verilen cevaplar incelendiğinde; (20,24,40,41,42. ve 43. maddeler) içerik sosyal bilgiler programına göre düzenlenmiştir, kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır, kitapta kurumlar, gruplar arasındaki ilişkilere yer verilmiştir, kitapta demokratik bir toplumda iyi vatandaşlığı geliştirecek niteliklere yer verilmiştir, kitapta farklı kültürlerin gelenek-görenek ve değerlerin anlaşılmasını sağlayan konulara yer verilmiştir, kitapta öğrencinin çevreye duyarlılığını arttıracak konulara yer verilmiştir maddeleri yeterli bulunmuştur. Yetersiz bulunan maddelere bakıldığında; (21,22,23,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38. ve 39. maddeler) genel olarak kitabın içeriğine dair olumlu düşüncelere sahip olmadıkları söylenebilir. Ders kitabının seçiminde dikkat edilmesi gereken ilk özellik içeriktir. İçerik hazırlanırken hedef kitlenin özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. İçerik düzenlenmesi ve sunuluş şekli ile programın amaçlarının gerçekleşmesi arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur (Mentiş Taş, 2007) Öğrencilerin kitaptan sıkılmaması ve konular arasında bağlantı kurabilmeleri açısından içerik seçimi önemlidir (Akbaba, 2013). Mentiş Taş (2007) araştırmasında sosyal bilgiler ders kitabının genel olarak içerik bakımından kısmen olumlu olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle sosyal bilgiler ders kitabının içerik kısmı geliştirilmelidir.

Kitabın dil ve anlatım özelliklerine verilen cevaplar incelendiğinde de genel olarak olumlu bulunmuştur; (44,45,46,47,48,49,50. ve 52. maddeler) fakat sadece (51. madde); konular betimleme, açıklama ve öyküleme anlatım şekilleri kullanılarak yazılmıştır maddesi yeterli bulunmamıştır. Ders kitaplarında konu alanlarına göre farklı anlatım şekilleri kullanılması öğrencilerin konuları daha iyi anlamaları ve üst düzey becerileri kazanmaları açısından önemlidir (Kantemir, 1991). Mentiş Taş (2007) araştırmasında sosyal bilgiler ders kitabının dil anlatım özelliklerini olumlu olarak değerlendirmiştir. Bu sonuç araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Araştırma sonucunda öğretmenler 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı, dil ve anlatım özelliklerini olumlu olarak değerlendirirken içerik özelliklerini olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Bu bulguları destekler nitelikte literatürde benzer çalışmalara rastlanmıştır. Mentiş Taş (2007) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarını genel olarak tasarım, görsel düzen, fiziksel yapı, dil ve anlatım bakımından olumlu olarak değerlendirirken içerik olarak olumsuz değerlendirmiştir. Çetin (2008) tarafından yapılan çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabını hazırlık çalışmaları ve yardımcı materyaller açısından yetersiz, bilimsel içerik, dil ve anlatım, görsel düzen, fiziksel yapı ve içermesi gereken öğeler açısından yeterli bulunmuştur. Akbuğa (2010) yaptığı çalışmada 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin görüşlerini incelemiş ve araştırma sonunda kitabın biçimsel yapı, görsel özellikleri, bilimsel içerik ve dil anlatım özelliklerini uygun bulmuştur. Bakar, Keleş ve Koçakoğlu (2009) tarafından öğretim programına göre hazırlanan kitap setlerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan ve öğretmen görüşlerinin alındığı çalışmadan elde edilen bulguların ışığında öğretmenlerin kitap setlerini beğendikleri ortaya çıkmaktadır. Buna göre kitapların içerik, görsel tasarım, ölçme ve değerlendirme ile anlatım yönünden uygun olduğu belirlenmiştir. Ertürk ve Güler (2017) tarafından yapılan çalışmada, sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme değerlendirme kazanımları ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri incelenmiş ‘yeterli’ sonuçlarının daha yüksek olduğu neticesine ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre şu öneriler yapılabilir;

Sosyal bilgiler ders kitabı hazırlanırken;

- Fiziksel ve görsel açıdan geliştirilerek, öğrenci dikkatini çekebilecek şekilde resim, grafik ve tabloların sayısı artırılabilir ve tablolar öğrenci seviyesine uygun hale getirilebilir.

- Kitabın cildi daha dayanıklı hale getirilebilir ve kitabın ön kapağı öğrencinin seviyesine uygun, kapak resmi öğrencilerin dikkatini daha çok çekebilecek nitelikte ve sözlük kitaptaki yeni kavramların hepsini kapsayacak şekilde hazırlanabilir.

- Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini daha fazla çekecek hale getirilebilir. Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konulmasına daha fazla özen gösterilebilir.

- Ölçekler uygulanırken birçok öğretmen içerikle alakalı yetersiz olduğuna dair eleştiride bulunmuştur bu yüzden ders kitapları hazırlanırken öğretmenlerin bilgi ve düşüncelerinden yararlanılabilir.

- Konuların işlenişinde öğrencinin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri daha fazla dikkate alınarak, konular öğrencinin bilgi, beceri ve değer gelişimine daha fazla katkı sağlayacak, öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini daha fazla geliştirecek şekilde hazırlanabilir.

- Konularda güncel yaşamdan verilen örnekler çoğaltılabilir ve içerikte yer alan tarihi olgular ve kültürel mirasın somutlaştırılarak verilmesine daha fazla özen gösterilebilir.

- İçerikte yer alan coğrafya konuları öğrencinin seviyesine daha uygun hale getirilebilir ve konuların birbirinin devamı olacak şekilde düzenlenmesine daha çok özen gösterilebilir.

- Konular öğrenciyi araştırmaya, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye daha çok sevk edecek şekilde düzenlenebilir.

- Konuların işlenişi ile diğer sözel dersler arasındaki bağlantılar artırılarak öğrencilerin konularla ilgili ayrıntılı bilgi alabilecekleri kaynaklara daha çok yer verilebilir.

- Kitapta geçen ekonomik kavramlar daha da çoğaltılabilir.

- Konular geçmiş ile günümüz arasında daha fazla bağlantı kurulabilecek nitelikte düzenlenebilir ve güncel hayata daha uygulanılabilir bir hale getirilebilir,

- Kitapta kurumlar, gruplar ve bireyler arasındaki ilişkiler daha belirgin hale getirilebilir.

- Konularda betimleme, açıklama, öyküleme anlatım şekilleri daha fazla kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Ablak, S. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Biçimsel Özellikleri. B. Akbaba (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler İçinde* (s. 52-77). Ankara: Pegem Akademi.

Akbuğa, M. (2010). *İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri (Konya İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Akdağ, H. (2014). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri. R. Turan, A.M. Sünbül & H. Akdağ (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar İçinde* (s.2-21). Ankara: Pegem Akademi.

Akgün, B. (2012). *İlköğretim II. Kademe (6. ve 7. Sınıf) Sosyal Bilgiler Konu alanı Ders Kitaplarının Yeterliliğinin Analiz Edilmesi (Çanakkale İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Akyüz, Y. (2005). *Türk Eğitim Tarihi 'M.Ö. 1000 - M.S. 2004*. Ankara: Pegem A Yayıncılık Ticaret Ltd. Şti.

Algan, S. (2008). *İlköğretim 6.ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Ölçme ve Değerlendirme Ögesinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Altun, A. (2013). Yapılandırmacı Yaklaşım, Sosyal Bilgiler Programları ve Ders Kitapları. B. Akbaba (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler İçinde* (s. 2-26). Ankara: Pegem Akademi.

Bakar, E. Keleş, Ö., & Koçakoğlu, M. (2009). *Öğretmenlerin MEB 6. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Kitap Setleriyle İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 10(1).

Bilgili, A.S. (2010). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Cemaloğlu, N (2003). Öğretimde Ders Kitaplarının Yeri ve Önemi. N. Hayta (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu İçinde* (s. 1-32). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ceyhan,E. & Yiğit,B. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

Cronbach, L. J. (2004). *My current thoughts on coefficient alpha and successor procedures*. Educational and Psychological Measurement, (64), 391-418.

Çelik, F. (Tarihsiz). *Türk Eğitim Sisteminde Hedefler ve Hedef Belirlemede Yeni Yönelimler*. Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, 1-15.

Çetin, A. (2008). *6.Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitabının (2005) Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenip Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Daşcan, Ö. (2000). *İlköğretim 6. ve 7. Sınıflarda Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğrenci Başarısına Etkisi Konusunda Uzman, Denetçi, Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Nelerdir?*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demir, T. (2013). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım. B. Akbaba (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler İçinde* (s.105-144). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Demirel, Ö. & Kıroğlu, K. (2005). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk & D. Dilek (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s.16-43). Ankara: Pegem Akademi.

Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders İnceleme Kılavuzu*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Duman, T.& Çakmak, M. (2011). Ders Kitabının Nitelikleri. L. Küçükahmet (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* içinde (s.18-32). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım A.Ş.

Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.

Ertürk, M. & Güler E. (2017). *5.6.7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Muğla İli Örneği)*. Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(8), 64-76.

Esmertaş, S. (2000). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eşgi, N. (2005). *İlköğretim 5. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*. Milli Eğitim Dergisi, 165.

Evin, İ. & Kafadar, O. (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının ve Ders Kitaplarının Ulusal ve Evrensel Değerler Yönünden İçerik Çözümlemesi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 32(2), 294.

Gülersoy, A. (2013). *İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi*. IJTASE, 2(1), 8-26.

Günden, S. (1995). *İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları*. Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi, Ankara: Şafak Matbaacılık.

Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kabapınar, Y. (2004). Bir Öğretim Materyali Olarak Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. CÖztürk & D. Dilek (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 317-342). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Kantemir, E. (1991). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Karabıyık, E. Ü. (2013). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*. Evren Yayıncılık ve Basım Tic. A.ş.

Karabıyık, E. Ü. (2013). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabı*. Evren Yayıncılık ve Basım Tic. A.ş.

Karabıyık, E. Ü. (2013). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Evren Yayıncılık ve Basım Tic. A.ş.

Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Keçe, M. (2013). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme-Öğretme Süreci*. B. Akbaba (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler İçinde* (s. 29-50) Ankara: Pegem Akademi.

Keser, H. (2004). *İlköğretim 4. Sınıf Bilgisayar Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(3).

Kılıç, A. & Seven, S. (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık Ticaret Ltd Şti.

Kılıç, A. & Seven, S. (2007). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık Ticaret Ltd Şti.

Kılıçoğlu, G. (2012). Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s. 3-16). Ankara: Pegem Akademi.

Korkmaz, A. (2011). İlköğretim Ders Kitaplarında Ölçme ve Değerlendirme. L. Küçükahmet (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu İçinde* (s. 116-145). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Ders ve Öğrenci Çalışma Kitapları ile Öğretmen Kılavuz Kitaplarının, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Küçükahmet, L. (2002). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

MEB (2005). *Sosyal Bilgiler 6.-7. Sınıflar Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB (2005). *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Planı ve Kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

MEB (2007). *Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge Tebliğler Dergisi*. S.2597.Haziran.

Mentiş Taş A. (2007). *Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(17), 519-532.

Oruç, S. (2012). Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s. 267-282). Ankara: Pegem Akademi.

Öcal, A. & Yiğittir, S. (2003). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kırıkkale Örneği)*. Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 8(1), 51-61, Kırşehir.

Özdemir, M. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi. M. Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s. 17-48). Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Resmi Gazete (29.05.1995 tarih ve 22297 sayılı). Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği.

Sabancı, Ö. (2005). *Doğru Başlangıç: Türkiye de Okul Öncesi Eğitim*. TÜSİAD.

Safran, M. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bakış. B. Tay & A. Öcal (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s. 2-16). Ankara: Pegem Akademi.

Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretime Bakış. B. Tay & A. Öcal (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleri İle Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s. 1-19). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Safran, M. ve Ata, B. (2003). *Öğrencilerin Tarih Metinlerinden Anlam Çıkarmalarına Yönelik Araştırmalara Bir Bakış*. Ankara: Gündüz Yayıncılık.

Sağlam, H. İ. (2011). *İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri Işığında Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarına Erişim Düzeyinin İncelenmesi*. İlköğretim Online, 10(1), 273-284.

Sağlamer, E. (1997). *Sosyal Bilgiler*. Çağdaş Eğitim, (232), 3.

Semerci, Ç. (2004). *İlköğretim Türkçe ve Matematik Ders Kitaplarını Genel Değerlendirme Ölçeği*. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs. 28(1).

Seven, S. (2001). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Hakkında Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2005). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer, E. (1998). *Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri*. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Şahin, H. (2004). *Etkili Bir Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Nitelikleri*. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, (9), 368-369.

Şahin, M. (2012). *Ders Kitaplarının Mesaj Tasarımı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi*. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 13(3), 129-154.

T.T.K.B. (2013). *Taslak Ders Kitaplarının İncelenmesinde, Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler*.
http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_01/14062748_incelemekriterleri_14012013.pdf

Tay, B. (2005). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Öğrenme Stratejileri*. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 6(1).

Temur, T. (2002). *İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinler ile Öğrenci Kompozisyonlarının Okunabilirlik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tertemiz, N. Ercan.L. & Kayabaşı, Y. (2001). Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi. L. Küçükahmet (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu içinde* (s.2-30). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım A.Ş.

Türker, D. (1999). *Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitabının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ulusoy, K. (2011). Sosyal Bilgilerde Ders Kitapları. B. Tay & A. Öcal (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleri İle Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s.194-219). Ankara: Pegem Akademi.

Yanpar, Y. & Yıldırım, S. (1999). *Öğretim Teknoloji ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yazıcı, H. & Koca, K. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı. B. Tay & A. Öcal (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde* (s. 30-37). Ankara: Pegem Akademi.

Yılmaz, K. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi İçinde* (s. 432-514). Ankara: Pegem Akademi.

Zogo, A. (2016). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Küçükçekmece İlçe Örneği)*. Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Ek-1

**6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTABINA YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN ALGI VE TUTUMLARININ BELİRLENMESİ**

ANKET FORMU

Değerli Hocalarım;

Bu anketin amacı 6. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler ders kitabına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu ölçeğin güvenilirliğinin, tarafsızlığının ve amacına ulaşmasının sağlanması için soruları dikkatlice cevaplamanızı rica ediyorum. Kişisel bilgileriniz hiçbir kurumla paylaşılmayacaktır. Göstermiş olduğunuz ilgiye, ayırdığınız zamana saygı duyar, katılımınız için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Cemal GÜVEN (Tez Danışmanı)

Güler Aytülü ÇİMEN (Tez Sorumlusu)

Aşağıdaki ifadelerle ilgili olarak durumunuza uygun olan seçeneğin yanına (X) işareti koymanız yeterlidir.

1.BÖLÜM				
Kişisel Bilgiler				
1. Cinsiyetiniz	Kadın ()	Erkek ()		
2. Yaşınız	20-27 ()	28-35 ()	36-42 ()	42 + ()
3. Eğitim Durumunuz	Lisans ()	Lisansüstü ()	Doktora ()	
4. Kıdeminiz	0-7 ()	8-14 ()	15-22 ()	23 + ()

İÇERİK	3. BÖLÜM		
	EVET	KISMEN	HAYIR
20- İçerik Sosyal Bilgiler programına göre düzenlenmiştir.			
21- Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseten metinlerin konmasına özen gösterilmiştir.			
22- Kitap içerik olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir.			
23- Kullanılan kavramlar sınıf düzeyine uygundur.			
24- Kitapta yer alan okuma parçaları işlenen konuyla tutarlıdır.			
25- Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamakları, ilgi, yetenek ve gereksinimleri dikkate alınmıştır.			
26- Konular, öğrencinin bilgi, beceri ve değer gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir.			
27- - Konular öğrencilerin problem çözme ve karar verme yeteneğini geliştirecek niteliktedir.			
28- Konularda güncel yaşamdan yeterince örnek verilmiştir.			
29- İçerikte yer alan tarihi olgular ve kültürel miras somutlaştırılarak verilmiştir.			
30- İçerikte yer alan coğrafya konuları öğrenci yaş düzeyine uygundur.			
31- Konular birbirinin devamı olacak şekilde düzenlenmiştir.			
32- Konular öğrenciyi araştırmaya sevk edecek şekilde ele alınmıştır.			
33- Konular öğrencileri bağımsız ve yaratıcı düşünmeye sevk edecek şekilde işlenmiştir.			
34- Konuların işleniş ile diğer sözel dersler arasında bağlantı kurulabilmektedir.			
35- Konuların işlenişinde yapılabilecek etkinliklerle ilgili bilgi sunulmuştur.			
36- Kitapta öğrencilerin konular ile ilgili daha ayrıntılı bilgi alabilecekleri gerekli kaynaklar belirtmiştir			
37- Kitapta temel ekonomik kavramlara yer verilmiştir.			
38- Konular günceldir ve hayata uygulanabilir niteliktedir.			
39- Konular geçmiş ile günümüz arasında bağlantı kurmaya yardımcı niteliktedir.			
40- Kitapta kurumlar, gruplar ve bireyler arasındaki ilişkilere yer verilmiştir.			

AELW

4. BÖLÜM				
DİL VE ANLATIM				
44-	Ders kitabının akıcı ve anlaşılır bir dili vardır.			
45-	Konu anlatımında noktalama ve yazım kurallarına uyulmuştur.			
46-	Konu anlatımında kullanılan sözcükler öğrenci seviyesine uygundur.			
47-	Cümle uzunlukları öğrenci seviyesine uygundur.			
48-	Cümle yapıları öğrenci seviyesine uygundur.			
49-	Kullanılan dil sınıf düzeyine uygundur.			
50-	Konu anlatımında paragraflar arasında bağlantılar açık şekilde kurulmuştur.			
51-	Konular betimleme, açıklama ve öyküleme anlatım şekilleri kullanılarak yazılmıştır.			
52-	Yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları yanında gösterilmiştir.			

Acan

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.1999128
Konu :Araştırma İzni

16.02.2017

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĐÜNE
( ğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 13/02/2017 tarihli ve 48178250-300-E.1613 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı  ğrencisi Güler Aytülü ÇİMEN'in "6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına Yönelik Sosyal Bilgiler  ğretmenlerinin Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerindeki ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine eğitim  ğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, sonucun CD ortamında iki nüsha olarak gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçenlere tebliđini arz ederim.

Dündar POLATCAN
İl Millî Eğitim Müdür V.

Ek: Anket (5 Sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
Aslı İle Aynıdır.
16/02/2017

ÖZGEÇMİŞ

**T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü**

Adı Soyadı:	Güler Aytülü ÇİMEN	İmza:	
Doğum Yeri:	KONYA		
Doğum Tarihi:	19.02.1991		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlkokul	Ahmet Hazım Uluşahin İlkokulu			1997-2002
Ortaokul	Karma Ortaokulu			2002-2005
Lise	Özel Başak Lisesi		KONYA	2005-2009
Lisans	N.E.Ü A. Keleşoğlu Eğitim Fakültesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	KONYA	2010-2014
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	KONYA	

Becerileri:	
İlgi Alanları:	
İş Deneyimi:	
Yayımlar	
E-Posta	guleraytulucimen@gmail.com
Tel:	542 457 44 91
Adres	